

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
NA LATA 2011 - 2015**

Gmina Gorlice 2011

Wstęp	3
ROZDZIAŁ I. Podstawy prawne.....	5
1. Podstawa prawna opracowywania	5
1.1. Ustawa o pomocy społecznej	5
1.2. Ustawa o świadczeniach rodzinnych	8
1.3. Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów-Fundusz Alimentacyjny .	13
1.4. Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu.	16
1.5. Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego.....	20
1.6. Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie.....	21
1.7. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.....	21
1.8. Ustawa o przemocy w rodzinie i narkomanii.	21
2. Programy Gminne i Projekty Unijne.	22
2.1. Programy Gminne	22
2.1.1. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.....	22
2.1.2. Gminny Program Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Gorlice.....	23
2.1.3. Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności.....	24
2.1.4. Gminny Program Opieki nad Dzieckiem i Rodziną.....	25
2.1.5. Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii.....	30
2.2. Projekty Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.....	30
2.2.1. Szansa pracy – nadzieją na lepsze jutro.....	30
2.2.2. „Człowiek bez barier”	31
ROZDZIAŁ II. Diagnoza problemów społecznych gminy Gorlice.	34
1. Charakterystyka gminy Gorlice.....	34
2. Kwestie społeczne	36
2.1. Bezdomność	36
2.2. Ubóstwo	38
2.3. Bezrobocie	39
2.4. Niepełnosprawność i długotrwała choroba.....	41
2.5. Starzenie się ludności.....	41
2.6. Centrum Aktywności Lokalnej.....	42
2.7. Klub Seniora.	43
2.8. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.....	43
2.9. Przemoc w rodzinie.....	45
2.10. Alkoholizm i narkomania.	46
ROZDZIAŁ III. Najważniejsze problemy społeczne w gminie.	51
ROZDZIAŁ IV. Analiza SWOT.....	55
ROZDZIAŁ V Misja i założenia gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych.	59
Podsumowanie	69
Spis tabel	70
Spis wykresów.....	70
Spis rysunków	70

Wstęp

Realizacja zadań postawionych przed pomocą społeczną (zarówno na poziomie społeczności lokalnej, jak i na poziomie rodziny i jednostki), a także konieczność wypracowania niekonwencjonalnych form pomocy, wymaga profesjonalnego i systemowego diagnozowania problemów społecznych w skali gminy.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie Gminy Gorlice została sporządzona w oparciu o dane będące w dyspozycji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gorlicach uzyskane w toku bieżącej jego działalności, dane z Urzędu Gminy, Urzędu Statystycznego, instytucji i organizacji współpracujących z Ośrodkiem.

W oparciu o diagnozę został opracowany program pomocy społecznej na lata 2011-2015, który jest rozwinięciem działań oraz założeń programowych realizowanych w sferze pomocy społecznej w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Gorlicach, gdzie od 1990 r. sukcesywnie następowało przeformułowanie roli, zadań i sposobu realizacji świadczonej pomocy.

Konsekwentna i systematyczna praca pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gorlicach umożliwiła przejście od modelu pomocy, którego zasadniczą funkcją było udzielanie wsparcia materialnego, do modelu nastawionego na wzmocnienie postaw aktywnych oraz wspieranie osób i rodzin zgłaszających się z prośbą o pomoc w rozwiązywaniu problemów. Było to możliwe dzięki rozwojowi różnego rodzaju usług: poradnictwa prawnego, psychologicznego, pedagogicznego i wyspecjalizowanej pracy socjalnej.

Działania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej mają na celu nie tylko łagodzenie skutków trudnej sytuacji bytowej beneficjentów pomocy społecznej, lecz także usuwanie przyczyn tkwiących często w sferze psychicznej i społecznej.

„Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2011 – 2015” zorientowana jest na umożliwienie harmonijnego rozwoju oraz wyrównanie szans społecznych mieszkańców poprzez doskonalenie form pracy socjalnej, współpracę z instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną w gminie oraz instytucjami działającymi w szerszym obszarze polityki społecznej jak: oświata, służba zdrowia, sądownictwo. Zawarte w niej cele:

- wynikają z rzeczywistych potrzeb mieszkańców,
- uwzględniają potencjał ekonomiczny gminy,

- realizacja ich umożliwi kształtowanie poczucia bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców.

Na wszystkich etapach opracowania „Strategii rozwiązywania problemów społecznych na lata 2011 – 2015” korzystaliśmy z merytorycznej pomocy pracowników instytucji działających w systemie pomocy społecznej, a jej ostateczna wersja była poddana konsultacji jednostce organizacyjnej pomocy społecznej.

ROZDZIAŁ I. Podstawy prawne

1. Podstawa prawna opracowywania

- 1.1 Ustawa o pomocy społecznej
- 1.2 Ustawa o świadczeniach rodzinnych.
- 1.3 Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.
- 1.4 Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu.
- 1.5 Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego.
- 1.6. Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie.
- 1.7. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.
- 1.8. Ustawa o przemoc w rodzinie i Narkomanii.

1.1. Ustawa o pomocy społecznej

Warunki prawne i organizacje systemu pomocy społecznej określa ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej Dz. U. Nr 64, poz. 593 z późn. zm. (DZ.U. 09.175.1362 z późniejszymi zmianami).

Ustawa o pomocy społecznej określa:

- 1) zadania w zakresie pomocy społecznej,
- 2) rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich przydzielania,
- 3) organizacje pomocy społecznej,
- 4) zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Według ustawy pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. (art.3.1)

Ustawa wymienia również materialno-prawne przesłanki udzielania świadczeń z pomocy społecznej takich jak:

- 1) ubóstwo
- 2) sieroctwo
- 3) bezdomność
- 4) bezrobocie
- 5) niepełnosprawność
- 6) długotrwała lub ciężka choroba
- 7) przemoc w rodzinie
- 8) potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności
- 9) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych.
- 10) brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze
- 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźców
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego
- 13) alkoholizm lub narkomania
- 14) zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa
- 15) klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 1. Liczba i struktura rodzin objętych pomocą na przestrzeni lat 2007 – 2010 r.

Lata	2007	2008	2009	2010
Rodziny ogółem	937	866	787	814
Rodziny z dziećmi ogółem	558	499	489	434
Rodziny emerytów i rencistów	205	188	179	144
Jednoosobowe gospodarstwa domowe	190	189	190	207
Rodziny niepełne	103	96	88	86

Źródło : Roczne sprawozdania GOPS

Tabela 2. Typ udzielanych świadczeń w latach 2007 – 2010 r.

Typ udzielonych świadczeń

FORMY POMOCY	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie			
	2007	2008	2009	2010
Zasiłki stałe	136	12	149	131
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	5	5	3	6
Zasiłki okresowe	365	279	261	287
Usługi opiekuńcze - ogółem	24	33	31	2
Posiłek ogółem	852	665	675	658
Zasiłki celowe - ogółem	462	437	355	382
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną	6	13	0	282
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	3	11	19	17

Źródło : Roczne sprawozdania GOPS

Najważniejsze powody zwracania się o pomoc do Ośrodka Pomocy Społecznej w latach 2007 – 2010 przedstawia tabela.

Tabela 3. Powody występowania o pomoc społeczną

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	LICZBA RODZIN, KTÓRYM PRYZNANO POMOC			
	Lata	2007	2008	2009
1. UBÓSTWO	653	574	538	549
2. BEZROBOCIE	492	376	359	363
3. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	288	257	256	251
4. DŁUGOTRWALA CHOROBA	297	283	276	263
5. BEZRADNOŚĆ	126	142	156	53
6. BEZDOMNOŚĆ	1	1	2	2
7. ALKOHOLIZM	20	21	49	26
8. TRUDNOŚCI W PRYZYKOSOWANIU DO ŻYCIU PO OPUSZCZENIU ZAKŁADU KARNEGO	0	3	3	2
9. PRZEMOC W RODZINIE	19	39	31	18

Źródło: Opracowano na podst. sprawozdań rocznych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

1.2. Ustawa o świadczeniach rodzinnych

Ustawa o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity Dz.U. z 2006r. Nr 139, poz. 992, ze zm.), regulująca warunki nabywania prawa do świadczeń rodzinnych oraz zasady ich nabywania, przyznawania i wypłacania tych świadczeń.

a) Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny i świadczenia pielęgnacyjne;
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka wypłacana przez gminy (jeżeli Rada gminy przyzna ją w drodze uchwały).

b) Świadczenia rodzinne przysługują:

- obywatelom polskim;
- cudzoziemcom (do których stosuje się przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym);
- przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Świadczenia rodzinne przysługują w/w osobom, jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres zasiłkowy, w którym otrzymują świadczenia rodzinne, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne z dnia 2 czerwca 2005r. (Dz.U. Nr 105, poz.881 ze zm.).

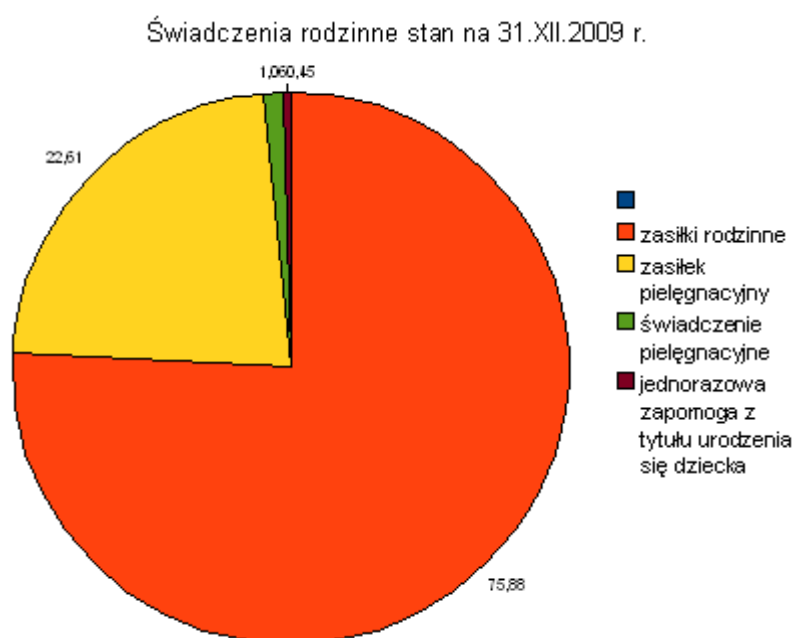
Rozporządzenie określa:

- a) sposób i tryb postępowania w sprawach przyznania świadczeń rodzinnych;
- b) sposób i tryb postępowania w sprawach wstrzymania lub zawieszenia wypłaty tych świadczeń;
- c) sposób ustalenia dochodu uprawniającego do świadczeń rodzinnych;
- d) wzory:
 - wniosków o ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych,
 - zaświadczenia urzędu skarbowego o dochodzie osób podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach ogólnych,
 - oświadczeń o dochodach rodziny, w tym oświadczeń osób rozliczających się na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne,
 - innych oświadczeń i dochodów niezbędnych do ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych,
 - wywiadu do przeprowadzenia w razie wątpliwości przez organ właściwy.

Tabela 4. Liczba świadczeń rodzinnych i pielęgnacyjnych w latach 2009-2010

Rodzaj świadczenia	Rok 2009		Rok 2010	
	%	liczbowo	%	liczbowo
zasiłki rodzinne	75,88	28782	72,48	26375
zasiłek pielęgnacyjny	22,61	8576	22,09	8038
świadczenie pielęgnacyjne	1,06	403	4,89	1778
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	0,45	172	0,55	199
razem	100	37933	100	36390

Wykres 1. Świadczenia rodzinne stan na 31.XII.2009

Wykres 2. Świadczenia rodzinne stan na 31.XII.2010

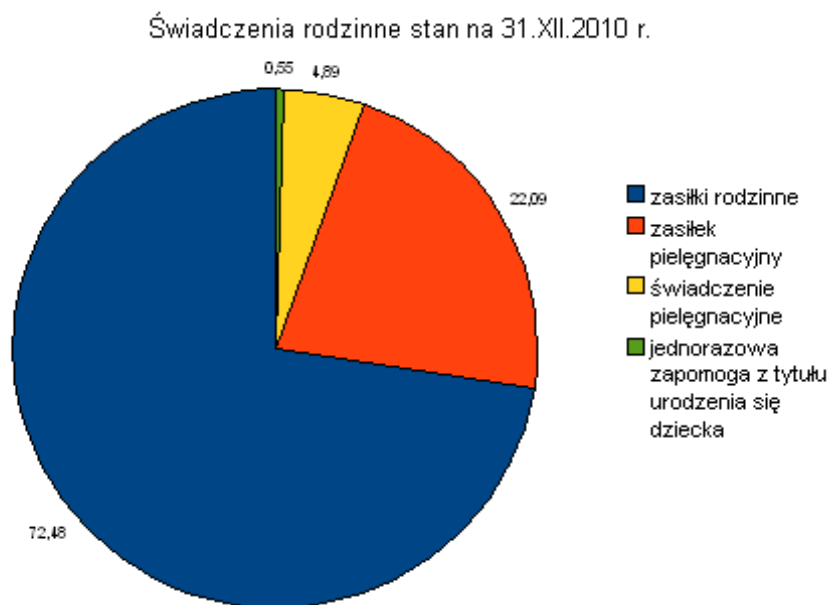
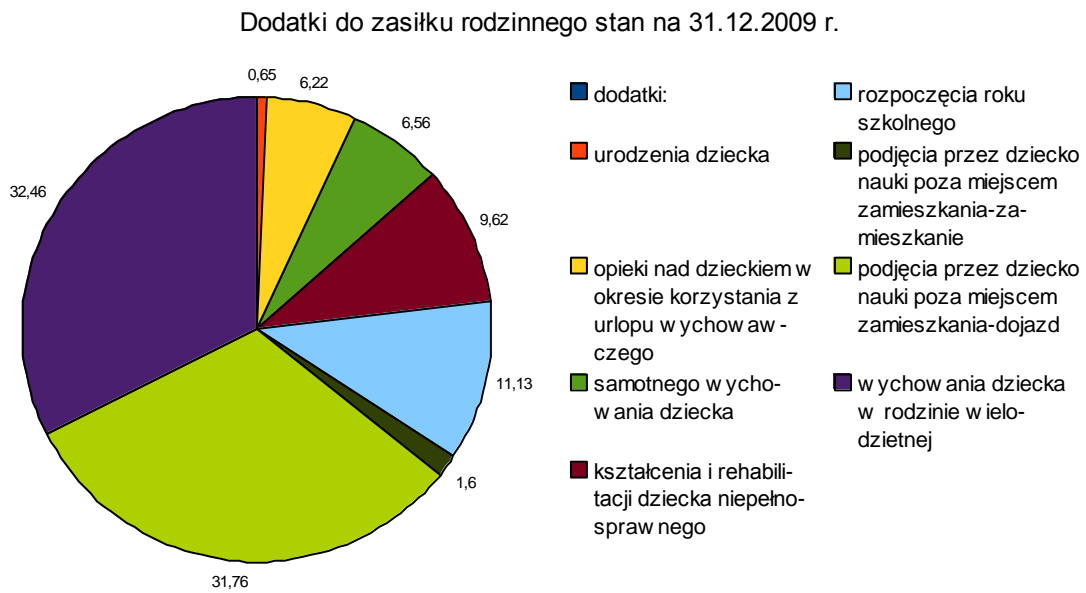

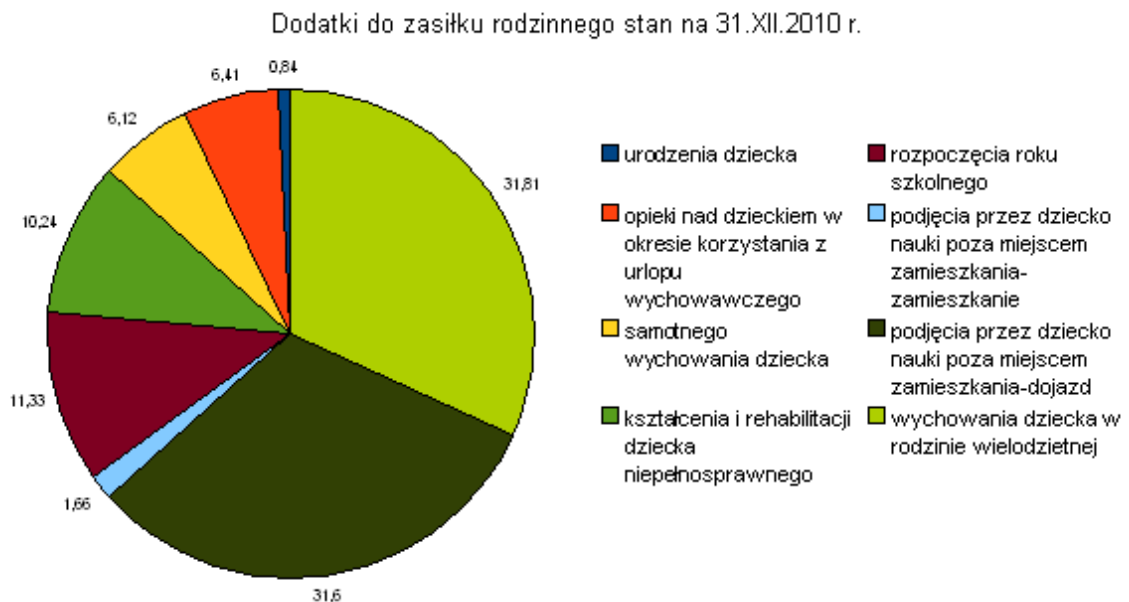
Tabela 5. Liczba dodatków do zasiłku rodzinnego w latach 2009-2010

Liczba dodatków do zasiłku rodzinnego	Rok 2009		Rok 2010	
	%	liczbowo	%	liczbowo
Rodzaj dodatku:				
urodzenia dziecka	0,65	105	0,84	121
opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	6,22	1000	6,41	925
samotnego wychowania dziecka	6,56	1054	6,12	884
kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	9,62	1546	10,24	1479
rozpoczęcia roku szkolnego	11,13	1789	11,33	1636
podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania-zamieszkanie	1,6	257	1,66	239
podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania-dojazd	31,76	5104	31,6	4563
wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej	32,46	5217	31,81	4594
razem	100	16072	100	14441

Wykres 3. Dodatki do zasiłku rodzinnego stan na 31 XII.2009 r.

Wykres 4. Dodatki do zasiłku rodzinnego stan na 31 XII.2010 r.

1.3. Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów-Fundusz Alimentacyjny

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jednolity Dz. U. 2009 nr 1, poz. 7), ustawa określa:

1. Zasady pomocy państwa osobom uprawnionym do alimentów na podstawie tytułu wykonawczego, w przypadku bezskuteczności egzekucji;
2. Warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, zwanych dalej "świadczeniami z funduszu alimentacyjnego";
3. Zasady i tryb postępowania w sprawach przyznawania i wypłacania świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
4. Zasady finansowania świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
5. Działania podejmowane wobec dłużników alimentacyjnych.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują:

1. obywatelom polskim;
2. cudzoziemcom:
 - a) jeżeli wynika to z przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,
 - b) jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym,
 - c) przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich oraz zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 53 ust. 1 pkt. 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2006 r. Nr 234, poz. 1694, z późn. zm.),
 - d) przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z uzyskaniem statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej.
2. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobom, o których mowa w ust. 1, jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres świadczeniowy, w którym otrzymują świadczenia z funduszu alimentacyjnego, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Rozporządzenie ministra pracy i polityki społecznej z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania, sposobu ustalania dochodu oraz wzorów wniosku, zaświadczeń i oświadczeń o ustalenie prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego (Dz. U. z 2010 r., Nr 123, poz. 836)

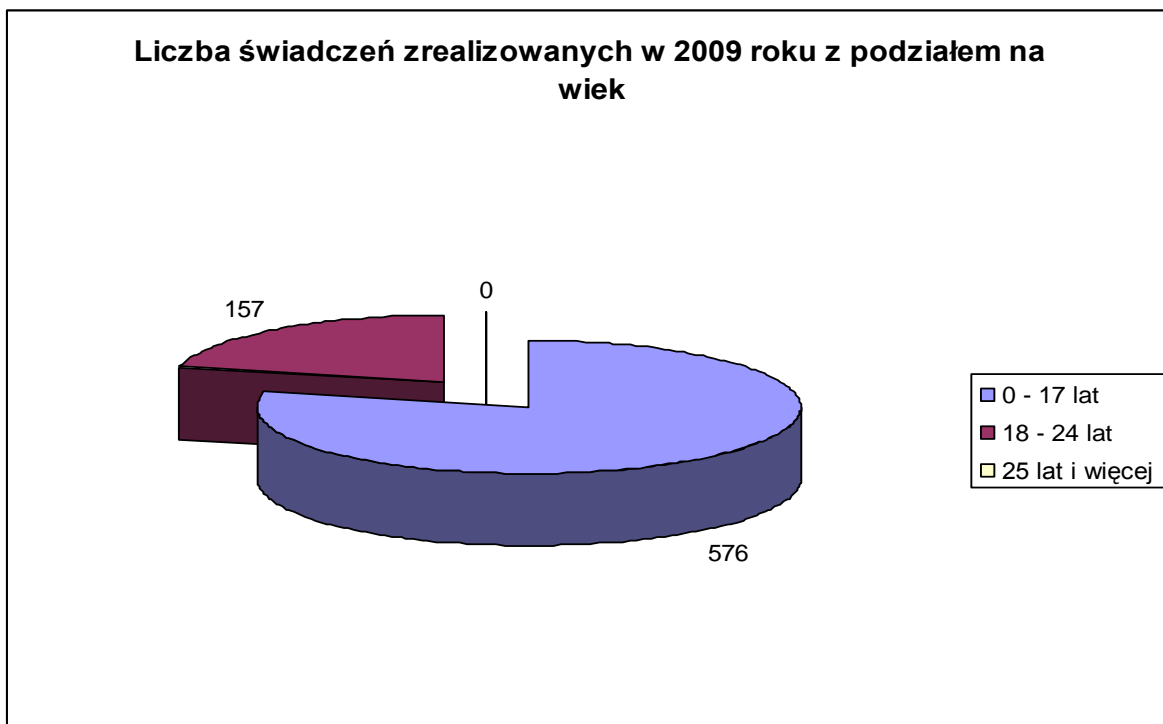
Rozporządzenie określa:

1. sposób i tryb postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zwanych dalej "świadczeniami", i wstrzymywania ich wypłaty;
2. sposób ustalania dochodu uprawniającego do świadczeń;
3. wzory:
 - a) wniosku o ustalenie prawa do świadczeń,
 - b) zaświadczenia o dochodzie podlegającym opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach ogólnych,
 - c) oświadczeń o dochodach rodziny, w tym oświadczeń osób rozliczających się na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne, oraz innych oświadczeń i dowodów niezbędnych do ustalenia prawa do świadczeń,
 - d) zaświadczenia organu prowadzącego postępowanie egzekucyjne o bezskuteczności egzekucji o działaniach podejmowanych w celu wyegzekwowania zasądzonych świadczeń alimentacyjnych.

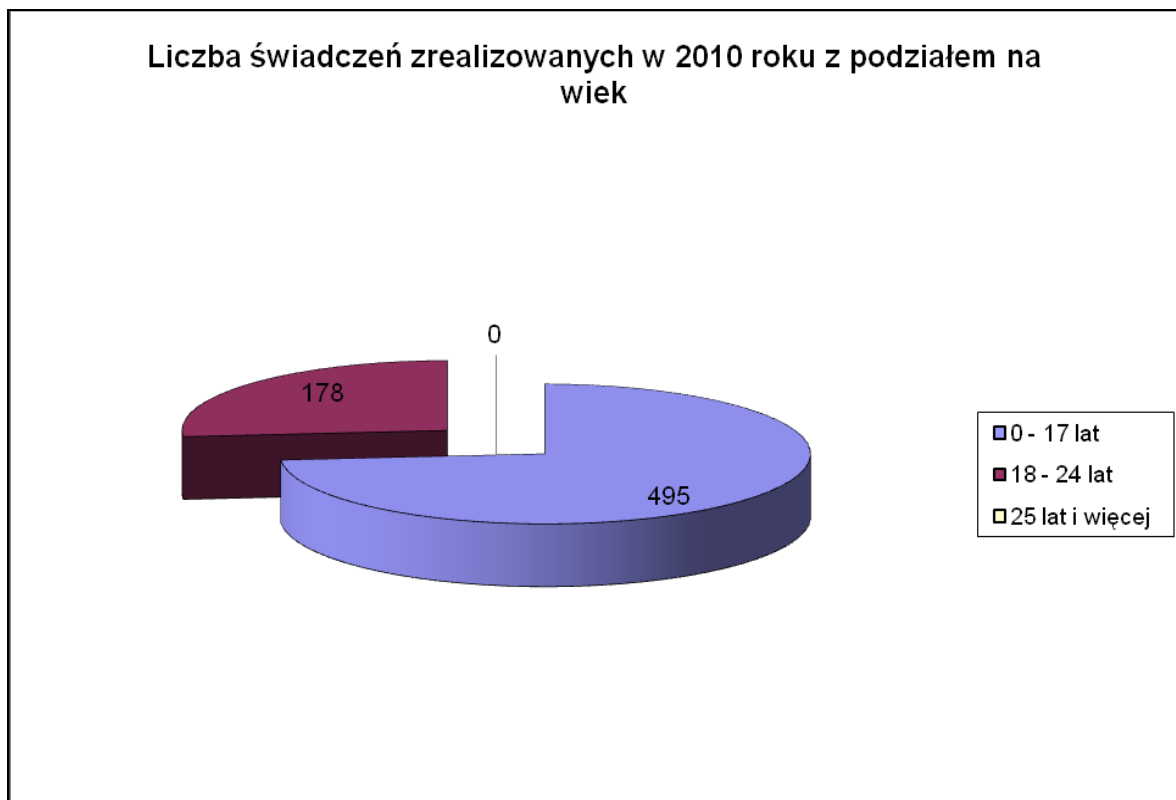
Tabela 6. Liczba świadczeń Funduszu Alimentacyjnego w latach 2009 - 2010.

Liczba świadczeń zrealizowanych w 2009 roku, z tego na osobę uprawnioną w wieku:	
0 - 17 lat	576
18 - 24 lat	157
25 lat i więcej	0
Liczba świadczeń zrealizowanych w 2010 roku, z tego na osobę uprawnioną w wieku:	
0 - 17 lat	495
18 - 24 lat	178
25 lat i więcej	0

Wykres 5. Liczba świadczeń Funduszu Alimentacyjnego z podziałem na wiek w 2009 r.

Wykres 6. Liczba świadczeń Funduszu Alimentacyjnego z podziałem na wiek w 2010 r.

1.4. Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu.

Ustawowe regulacje polityki rynku pracy opierają się obecnie na rozstrzygnięciach przyjętych w Ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Podmiotami realizującymi politykę państwa na rynku pracy są minister do spraw pracy, którym jest Minister Pracy i Polityki Społecznej, samorząd województwa, wojewoda i samorząd powiatowy.

Polityka państwa na rynku pracy w Polsce finansowana jest głównie ze środków Funduszu Pracy. Jest to Państwowy Fundusz Celowy utworzony 1 stycznia 1990 roku w miejsce Państwowego Funduszu Aktywizacji Zawodowej. Środkami finansowymi funduszu dysponuje minister właściwy do spraw pracy, a na jego dochody składają się:

- obowiązkowe składki opłacane przez zakłady pracy ustalone od kwot stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne,
- dotacje z budżetu państwa,
- dochody z prowadzenia działalności gospodarczej,

- wypłaty dokonywane przez partnerów zagranicznych z tytułu rekrutacji pracowników polskich zatrudnionych na podstawie umów międzynarodowych,
- inne źródła.

Środki Funduszu Pracy przeznaczane są na finansowanie kosztów programów aktywnych, ale również na wypłaty zasiłków dla bezrobotnych oraz na inne cele wiążące się z łagodzeniem skutków bezrobocia. Publiczne służby zatrudnienia mają również możliwość pozyskiwania dodatkowych środków finansowych przeznaczonych na realizację polityki rynku pracy. Istnieje możliwość realizacji programów współfinansowanych ze środków unijnych, których udział w ogólnej kwocie rośnie corocznie od momentu naszej akcesji. Samorządy powiatowe, w celu zwiększenia skuteczności rozwiązywania problemów lokalnych rynków pracy, mogą finansować zadania z dochodów własnych.

Do najistotniejszych form prawnych aktywizacji zawodowej, jakie przewiduje ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy możemy zaliczyć: prace interwencyjne, staż i przygotowanie zawodowe w miejscu pracy oraz roboty publiczne.

Prace interwencyjne.

Jednym z podstawowych narzędzi aktywnego ograniczania bezrobocia są prace interwencyjne. Podstawą prawną funkcjonowania tego instrumentu rynku pracy, obok ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku, pracy są: rozporządzenie w sprawie organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz ustawa o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej. Zgodnie z definicją wskazanej powyżej ustawy prace interwencyjne oznaczają zatrudnienie bezrobotnego przez pracodawcę, które nastąpiło w wyniku umowy zawartej ze starostą i ma na celu wsparcie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Do grupy bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy zalicza się:

- bezrobotnych do 25 roku życia,
- bezrobotnych długotrwale lub kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka,
- bezrobotnych powyżej 50 roku życia,
- bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego,

- bezrobotnych samotnie wychowujących, co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia,
- bezrobotnych, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia,
- bezrobotnych niepełnosprawnych.

Powiatowe Urzędy Pracy, które nie dysponują w danym czasie propozycją odpowiedniego zatrudnienia mogą inicjować oraz finansować prace interwencyjne. Pracodawcy otrzymują w ten sposób refundację części poniesionych kosztów na wynagrodzenie i składki na ubezpieczenie społeczne zatrudnionych bezrobotnych. Równocześnie z przyjęciem nowych pracowników, pracodawcy zobowiązują się do powstrzymywania redukcji dotychczasowego zatrudnienia w firmie.

Roboty publiczne

Ważną formą prawną aktywizacji osób bezrobotnych, która z punktu widzenia społecznego niesie wiele korzyści, wynikających z przerwania na pewien czas bezrobocia, są roboty publiczne.

Podstawą prawną funkcjonowania tego instrumentu rynku pracy, obok ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jest rozporządzenie w sprawie organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych. Roboty publiczne oznaczają zatrudnienie bezrobotnego w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy przy wykonywaniu prac organizowanych przez gminy, organizacje statutowo zajmujące się problematyką: ochrony środowiska, kultury, oświaty, kultury fizycznej i turystyki, opieki zdrowotnej, bezrobocia oraz pomocy społecznej, a także spółki wodne i ich związki. Ograniczenie przez ustawodawcę instytucji, które mogą być organizatorem robót publicznych połączono z warunkiem, że wykonywane prace są finansowane lub dofinansowane ze środków samorządu terytorialnego, budżetu państwa, funduszy celowych, organizacji pozarządowych, spółek wodnych i ich związków. Podobnie jak prace interwencyjne, ta forma skierowana jest do osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Wyjątkiem jest tutaj skierowanie osób do 25 roku życia oraz bezrobotnych długotrwale, szczególnie tych, które odrębne przepisy obligują do wypłacania alimentów, do wykonywania pracy na zasadach odpowiadającym robotom publicznym, przez okres do 6 miesięcy. Osoby te mogą świadczyć pracę niezwiązaną z wyuczonym zawodem, w wymiarze nie przekraczającym połowy wymiaru czasu pracy w instytucjach użyteczności

publicznej oraz organizacjach zajmujących się problematyką kultury, oświaty, sportu i turystyki, opieki zdrowotnej lub pomocy społecznej.

Staż i przygotowanie zawodowe w miejscu pracy.

W Polsce ważnym problemem, warunkującym działania państwa w zakresie minimalizacji zjawiska pozostawania bez pracy, jest bezrobocie wśród ludzi młodych oraz osób długotrwale pozostających bez pracy. Są to grupy traktowane priorytetowo na każdym etapie oddziaływania na krajowy rynek pracy.

Podstawą prawną funkcjonowania staży i przygotowania zawodowego w miejscu pracy, obok ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jest rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków odbywania stażu oraz przygotowania zawodowego. Zgodnie z definicją wskazanych aktów prawnych staż polega na wykonywaniu przez stażystę w miejscu pracy określonych zadań, umożliwiających nabycie przez niego praktycznych umiejętności do samodzielnego wykonywania pracy na określonym stanowisku.

Zarówno w trakcie odbywania stażu, jak i w okresie odbywania przygotowania zawodowego nie następuje nawiązanie stosunku pracy pomiędzy pracodawcą a skierowanymi przez urząd osobami, które nadal pozostają w ewidencji osób bezrobotnych i zobowiązane są do określonych zachowań przewidzianych ustawą. Z możliwości organizacji stażu lub przygotowania zawodowego mogą skorzystać pracodawcy oraz rolnicy.

Ważnym elementem składowym systemu zwalczania zjawiska bezrobocia, jaki w ostatnim czasie pojawił się w polskim ustawodawstwie, są instrumenty rynku pracy wspierające podstawowe usługi rynku pracy. Nie są to zapewne formy, którymi państwo może minimalizować znacznie liczbę osób pozostających bez pracy, ale nie można wyobrazić sobie świadczenia usług rynku pracy bez ich pomocy. Stanowią one skuteczne uzupełnienie obowiązujących rozwiązań a ich powszechne stosowanie może świadczyć wyłącznie o potrzebie ich istnienia.

Instrumentami wspierającymi podstawowe usługi rynku pracy są:

- finansowanie kosztów przejazdu do pracodawcy zgłaszającego ofertę pracy lub do miejsca pracy, odbywania stażu, przygotowania zawodowego w miejscu pracy, szkolenia lub odbywania zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego poza miejscem stałego zamieszkania w związku ze skierowaniem przez powiatowy urząd pracy,
- finansowanie kosztów zakwaterowania w miejscu pracy osobie, która podjęła zatrudnienie lub inną pracę zarobkową, staż, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy lub

szkolenie poza miejscem stałego zamieszkania, w przypadku skierowania przez powiatowy urząd pracy,

- dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy, podjęcia działalności gospodarczej, kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa,
- refundowanie kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne w związku z zatrudnieniem skierowanego bezrobotnego,
- finansowanie dodatków aktywizacyjnych.

Zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy podstawowymi usługami rynku pracy jest:

- pośrednictwo pracy,
- usługi EURES,
- poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa,
- pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy,
- organizacja szkoleń.

Wymienione usługi, w odróżnieniu od instrumentów rynku pracy, skierowane są nie tylko do osób bezrobotnych, ale również do osób poszukujących pracy, w tym także zatrudnionych. Celem wszystkich wymienionych powyżej usług jest doprowadzenie osoby bezrobotnej do podjęcia zatrudnienia.

1.5. Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego.

Zgodnie z ustawą (Dz. U. Nr 111. Poz. 535 z późn. zm.) z dnia 20 października 1994 r. ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej, samorządowej oraz instytucje do tego powołane. Ustawa przewiduje, że w ochronie zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorzady zawodowe, Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także osoby fizyczne i prawne.

W świetle ustawy ochrona zdrowia psychicznego polega w szczególności na:

- 1) promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- 2) zapewnianiu osobom z zaburzeniami psychicznymi kompleksowej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej, a ponadto pomocy i innych form opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w tym także określa środki oraz warunki ich użycia w przypadku postępowania z takimi osobami,

- 3) kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji, czy wykluczenia społecznego.

1.6. Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie.

Dnia 23 kwietnia 2003 r. została uchwalona Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. Nr 96 poz. 873 z późn. zm.), która wprowadza rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce.

Obszary, które reguluje ustawa to:

- 1) prowadzenie działalności pożytku publicznego (odpłatne i nieodpłatne),
- 2) uzyskiwanie przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz konsekwencje z tym związane (warunki uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego),
- 3) nadzór nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego,
- 4) wolontariat.

1.7. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

W ustawie z dnia 28 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 35, poz. 230 z późn. zm.) określono, że większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów gmin, dlatego prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań gminy.

1.8. Ustawa o przemocy w rodzinie i narkomanii.

Podstawą prawną działań związanych z rozwiązywaniem problemów narkomanii jest ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 179, poz. 1485 z późn. zm.). Zadania dla jednostek samorządu terytorialnego ujęte zostały w rozdziale 2 w art. 5, 10 i 11.

2. Programy Gminne i Projekty Unijne.

2.1. Programy Gminne

2.1.1. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie został opracowany w oparciu o następujące akty prawne:

1. Ustawa z dnia 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493).
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).

Przemoc domowa może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie; bez wątpienia należy zaklasyfikować ją do kategorii zachowań negatywnych o dużej szkodliwości społecznej. Mimo, że w relacjach międzyludzkich istniała ona zawsze, o przemocy w rodzinie mówiono niewiele, jakby nie postrzegając jej jako poważnego zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny. Takiego, które prowadzi do poważnych naruszeń norm moralnych i prawnych, tragicznych skutków psychologicznych, a w skrajnych przypadkach do poważnych okaleczeń czy zabójstw.

Dla lepszego rozpoznania zjawiska przemocy w rodzinie konieczne jest jej zdefiniowanie. W niektórych przypadkach przejawy są tak jednoznaczne, że nie pozostawiają żadnych wątpiwości, w innych, bardziej złożonych, niezbędne jest określenie możliwie jasnych kryteriów oceny. Według definicji zawartej w art. 2 pkt. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przemoc to:

„Jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt. 1 (członek rodziny – osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

Założenia systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Gorlice:

1. Najważniejsze jest bezpieczeństwo ofiary.
2. Za przemoc zawsze odpowiedzialny jest sprawca przemocy, bez względu na to, co zrobiła ofiara.
3. Nikt nie ma prawa stosować przemocy wobec drugiego człowieka.
4. Nie ma żadnego uzasadnienia ani usprawiedliwienia przemocy domowej.
5. Podstawowym zadaniem jest zatrzymanie przemocy, bez tego pomoc jest nieskuteczna.
6. Ofiara przemocy w rodzinie cierpi na skutek wielokrotnego urazu.
7. Zrozumiałe i dopuszczalne są wahania i niekonsekwencje w zachowaniu i decyzjach, bowiem jest to jeden z objawów doznanego urazu.

2.1.2. Gminny Program Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Gorlice.

1. Ustawa z dnia 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 ze zm.)
2. Ustawa z dnia 29.07.2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn.zm.)
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. nr 175, poz. 1362 z późn. zm.)

Rodzina w życiu każdego człowieka kształtuje jego osobowość, system wartości, poglądy i osobowość. Rodzice czy opiekunowie są wzorem dla dzieci. Czy rodzina będzie prawidłowo funkcjonować zależy od wzajemnej relacji pomiędzy rodzicami opartej na miłości, zrozumieniu. W przypadku jakiegokolwiek dysfunkcji rodzina nie będzie w stanie prawidłowo realizować podstawowych zadań. Złamane zostaną reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny staną się coraz bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz z oczekiwaniami społecznymi.

Przemoc w rodzinie, często zwana przemocą domową, może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie, jest to zachowanie negatywne o dużej szkodliwości społecznej. Mimo, że w relacjach rodzinnych istnieje od zawsze, to mówi się o niej mało, jakby nie była poważnym zaburzeniem i zagrożeniem rodziny, które często prowadzi do tragicznych skutków. Zgodnie z wytycznymi Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego Wydział Polityki Społecznej w Krakowie zawartymi w zaleceniach w zakresie lokalnego systemu prze-

ciwdziałania przemocy w rodzinie i postępowania w sytuacji występowania przemocy – jest to zjawisko wynikające z działania człowieka, dokonywane przez jednego członka rodziny przeciwko pozostałym, jest ona intencjonalna - zmierza do osiągnięcia jakiegoś celu. Z reguły zaangażowane są w nią trzy podmioty:

- ofiara przemocy – osoba doznająca przemocy w rodzinie,
- sprawca przemocy – osoba stosująca przemoc,
- świadek przemocy – osoba, która w sposób bezpośredni lub pośredni uczestniczy w sytuacji występowania przemocy.

Realizacja tego programu ma na celu pomoc kompleksową tym podmiotom.

2.1.3. Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności.

Celem programu jest:

- przeciwdziałanie bezdomności poprzez stworzenie systemu umożliwiającego prowadzenie normalnego życia, doprowadzenie do pełnej integracji ze środowiskiem społecznym;
- zapewnienie osobom zagrożonym bezdomnością oraz bezdomnym bezpieczeństwa socjalnego (profilaktyka i praca socjalna) oraz warunków do pełnienia właściwych społecznie użytecznych ról i funkcji społeczno-zawodowych;
- wspieranie i promocja innowacyjnych rozwiązań w zakresie zapobiegania bezdomności;
- przeciwdziałanie jej skutkom oraz współpraca z instytucjami pozarządowymi.

Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności zakłada:

- przeprowadzenie analizy zjawiska bezdomności, rozpoznawanie potrzeb i zasobów środowiska dla stałej poprawy skuteczności podejmowanych działań;
- doskonalenie ofert pomocy do stanu aktywizacji, w jakim obecnie znajduje się bezdomny;
- kompleksowe współdziałanie wszelkich sił społecznych w celu wspólnego radzenia sobie z bezdomnością;
- ustalenie rodzaju bezdomności;
- ustalenie przyczyn powstania bezdomności.

2.1.4. Gminny Program Opieki nad Dzieckiem i Rodziną.

Podstawą opracowania lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną jest art. 23 ust. 1 pkt. 7 ustawy z dnia 12 marca o pomocy społecznej (tekst jednolity – Dz. U. z 2008 r. Nr 115. poz. 728 ze zm.)

W myśl tego zapisu samorzady gminne i powiatowe w pełni odpowiadają za funkcjonowanie lokalnego systemu opieki nad dzieckiem, w tym również same finansują działania z tego zakresu z dochodów własnych.

Podstawą do rozwiązywania problemów społecznych jest wsparcie rodziny w odbudowywaniu prawidłowych relacji w rodzinie oraz we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez jej członków. Wsparcie rodziny powinno być w miarę możliwości wczesne i mieć charakter profilaktyczny.

Głównym celem wsparcia rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształcenia wartości i norm związanych z ich wychowaniem.

Rodzina, w pierwszej kolejności, powinna mieć możliwość samodzielnego zmiernienia się ze swymi problemami, co pozwala zwiększyć jej szanse na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz stymuluje aktywność własną, wyzwala potencjał i pozwala na uczenie się nowych umiejętności. Pomoc powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin poprzez przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych.

Działania w tym zakresie muszą być nakierowane na wykorzystanie zasobów własnych rodziny, na wsparcie osoby w rodzinie, w środowisku lokalnym.

Pomoc powinna służyć odbudowie i podtrzymywaniu umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnieniu ról społecznych.

Zadanie to winno być realizowane przede wszystkim poprzez:

- wzmocnienie i wyzwalamie zasobów tkwiących w rodzinach,
- wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych,
- poprawę bezpieczeństwa socjalnego rodzin,
- poprawę jakości życia rodzin zagrożonych ubóstwem i innymi problemami społecznymi.

Podstawową grupą dla każdej jednostki jest rodzina. Jest to grupa, w której nabywa się elementarną wiedzę o życiu społecznym, kształtuje podstawy osobowości człowieka, jego system wartości.

Niewydolność rodziny, brak umiejętności adaptacyjnych wynika z zaburzonego układu relacji pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny, braku więzi emocjonalnych czy ochłodzenia wzajemnych relacji, zaburzonego procesu komunikacji wewnątrzrodzinnej przejawiającej się w licznych barierach, nadmiernej kontroli ze strony rodziców czy wreszcie braku zainteresowania z ich strony.

Sytuację społeczną dzieci i młodzieży wyznaczają wykształcenie i zawód rodziców. Kulturalne warunki uczniów w środowisku rodzinnym, pozaszkolnym uzależnione są natomiast od potrzeb kulturalnych rodziców i rówieśników oraz możliwości ich zaspokajania, poziomu życia umysłowego rodziny, kultury ogólnej i językowej, potrzeb estetycznych, życia towarzyskiego, autorytetu intelektualnego i moralnego osób z bezpośredniego otoczenia uczniów oraz dostępu do środków służących upowszechnieniu kultury.

Niepowodzenia szkolne występują u dzieci mających złe warunki materialno-bytowe, przeciążonych często zajęciami domowymi, mających rodziców o niskim poziomie moralnym i umysłowym. Ważną przyczynę niepowodzeń szkolnych stanowi niesprzyjająca wychowaniu atmosfera rodzinna. Decyduje ona w ważnym stopniu o szkolnych losach dzieci i młodzieży oraz niejednokrotnie powoduje zaburzenia w zachowaniu. Prowadzi do następstw takich jak nerwice czy przestępczość. Istnieje wreszcie niezaprzeczalny związek pomiędzy społeczno-ekonomicznymi warunkami życia dzieci a poziomem ich rozwoju umysłowego. Uświadomienie sobie tego faktu ma doniosłe znaczenie dla doboru najbardziej odpowiednich form i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej. Z analizy materiału badawczego wynika, że duża liczba uczniów ma problemy w nauce. Najwięcej osób, bo aż 321, nie radzi sobie z nauką przedmiotów ścisłych, w tym aż 233 z nauką matematyki co stanowi 12,4% wszystkich badanych. Drugą liczną grupę obejmującą 239 osób stanowią uczniowie mający problemy w nauce języka polskiego, 45 uczniów wskazało na problemy z nauką języka angielskiego. W oparciu o przeprowadzone badania stwierdzono, że trudności w nauce mają zarówno uczniowie wychowujący się w rodzinach normalnych, jak rozbitych i niepełnych. Na usunięcie przyczyn niepowodzenia uczniów takich jak: brak należytej opieki nad dzieckiem ze strony rodziców czy rodziny, niekorzystne warunki materialne i mieszkaniowe rodziców, zły stan zdrowia ucznia nauczyciel ma zwykle niewielki wpływ. Z tego względu konieczna jest współpraca z innymi instytucjami. Natomiast stosunkowo dużymi możliwościami dysponuje on w zakresie ograniczenia wpływu tych przyczyn, niepowodzeń szkolnych, które tkwią w samym dziecku. Dlatego też do podstawowych metod i środków dydaktycznych, które za-

pobiegają niepowodzeniom oraz zwalczają niepowodzenia już występujące, stosowanych przez nauczycieli zalicza się:

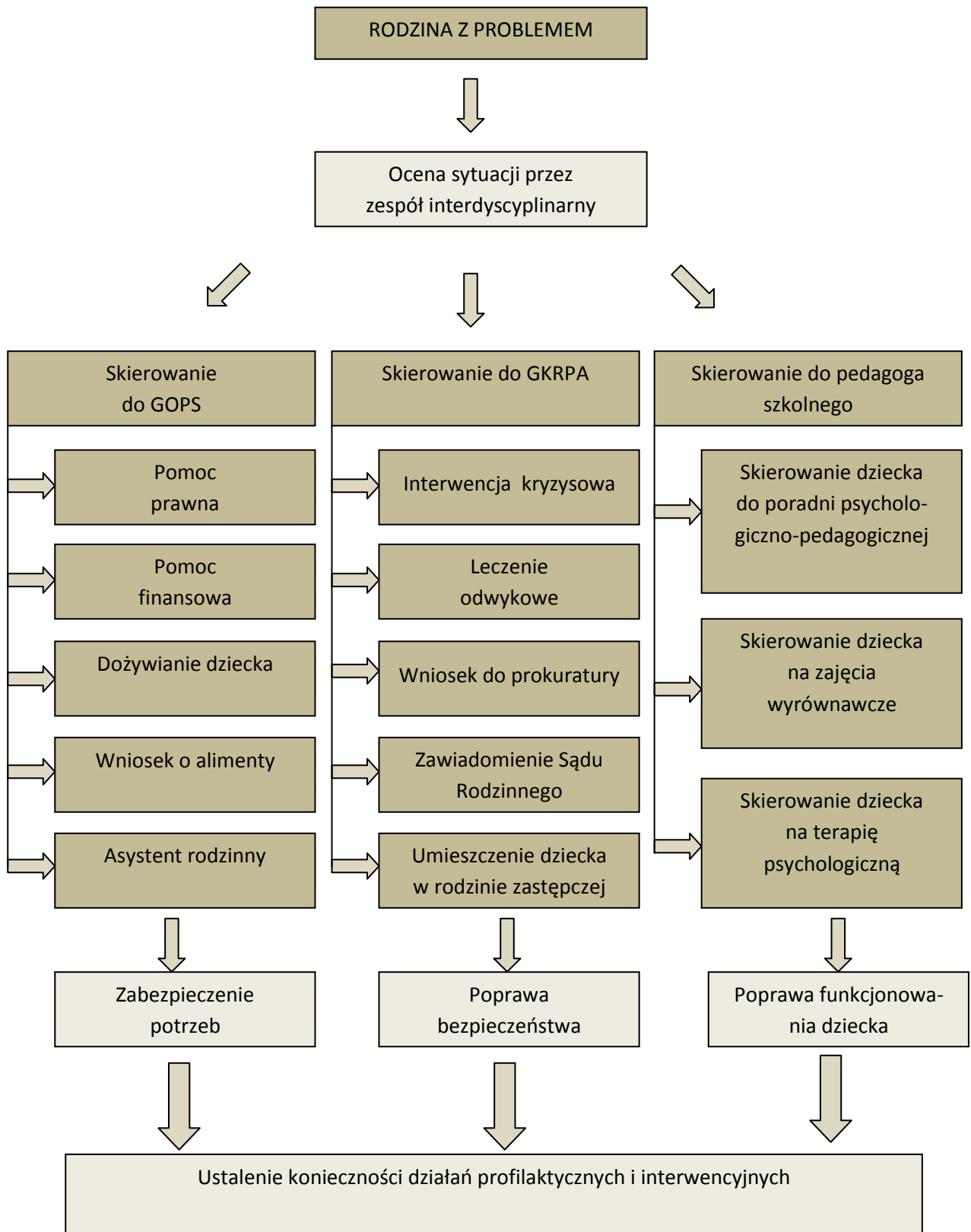
1. **Profilaktykę pedagogiczną**, w tym głównie nauczanie problemowe i nauczanie w zespołach uczniowskich. Profilaktyka ta polega na wspólnym rozwiązywaniu określonych problemów teoretycznych lub praktycznych na lekcji, co powoduje u uczniów wzrost zainteresowania nauką, wdraża ich do współpracy i grupowego przezwyciężenia napotkanych podczas niej trudności.
2. **Diagnozę pedagogiczną**, a w jej obrębie m.in. posługiwanie się takim sposobami poznawania uczniów oraz kontroli i oceny wyników nauczania, które pozwalają na możliwie natychmiastowe wykrywanie powstających i narastających luk w wiadomościach i umiejętnościach każdego ucznia. Celem tych poczynań, koordynowanych przez wychowawcę, jest najdokładniejsze poznanie każdego ucznia – jego pozycji w rodzinie warunków życia, skłonności i zainteresowań. Znajomość tych danych pozwala nauczycielom racjonalnie indywidualizować pracę dydaktyczno-wychowawczą, tak na lekcji jak i podczas zajęć pozalekcyjnych.
3. **Terapię pedagogiczną**, na którą składa się przede wszystkim wyrównanie wykrytych zaległości w zakresie opanowanego przez uczniów materiału programowego przez nauczanie na lekcji oraz w drodze organizowanych przez szkołę zajęć pozalekcyjnych w grupach wyrównawczych, czy specjalistycznych.

System profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną oparty jest na pracy zespołu interdyscyplinarnego, w skład którego wchodzi przedstawiciele następujących instytucji:

- dyrektorzy wszystkich zespołów szkół z terenu Gminy Gorlice,
- pedagodzy szkolni,
- przedstawiciele Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- psycholog,
- przedstawiciel policji,
- pielęgniarka szkolna.

Pracą zespołu interdyscyplinarnego kieruje koordynator powołany przez Wójta Gminy.

SCHEMAT GMINNEGO SYSTEMU PROFILAKTYKI I OPIEKI NAD RODZINĄ

Rys. 1. Schemat Gminnego Systemu Profilaktyki i Opieki nad rodziną

Ewaluacja to określenie rezultatów otrzymanych w wyniku zaprojektowanych działań. Chodzi tutaj zarówno o rezultaty pożądane, jak i niepożądane, przejściowe bądź stałe, natychmiastowe lub przyszłe. Rezultaty te określamy na podstawie dokumentów, danych obiektywnych i subiektywnych. Możemy powiedzieć, iż ewaluacja to dokonanie bilansu zakończonych działań realizowanych w ramach konkretnego projektu, choć oczywiście może ona być prowadzona w trakcie jego trwania, w zależności od tego, czy wybieramy ewaluację korygującą czy podsumowującą i jakiego przedsięwzięcia ewaluacja dotyczy..

W przypadku gminnego systemu profilaktyki i opieki nad rodziną i dzieckiem, uzasadnione będzie zastosowanie zarówno ewaluacji korygującej jak i podsumowującej. Korekta dotyczyć będzie działań cyklicznych, takich jak spotkania zespołów interdyscyplinarnych. Natomiast ewaluacja podsumowująca stosowana będzie dla oceny efektywności programów szkolnych.

Przeprowadzając ewaluację chcemy wiedzieć, jakie efekty jakościowe uzyska się w grupie beneficjentów. Także poznać subiektywną opinię na temat efektywności projektu specjalistów zaangażowanych w realizację. Szczególnie ma to znaczenie dla realizacji projektów dotyczących interwencji kryzysowej. W ich przypadku ewaluacja będzie prowadzona „na bieżąco”, właśnie na podstawie opinii zaangażowanych specjalistów.

Przedmiotem ewaluacji będzie analiza procesu realizacji poszczególnych działań i ich „przełożenie” na ilość odbiorców tych działań.

Dla realizacji celów zawartych w lokalnym systemie opieki nad dzieckiem i rodziną niezbędne są warunki finansowe oraz zaangażowanie osób, a także zmiana mentalności społeczeństwa, od sięgania po pomoc, do samodzielnego pokonywania trudności przez rodziny.

Niezbędne są jednak narzędzia, takie jak lokal interwencji kryzysowej, świetlica socjoterapeutyczna oraz ogólna dostępność do instytucji pomocowych, psychologów, pedagogów, specjalistów, którzy byłiby dostępni w jednym miejscu dla każdego, kto pomocy potrzebuje.

Lokalny system profilaktyki i pomocy dziecku i rodzinie stworzy możliwości większej i efektywniejszej współpracy wszystkich, którzy są odpowiedzialni za pomoc, umożliwi wdrażanie nowych rozwiązań pomocowych, rozwinię poradnictwo i odpowiedzialność społeczności lokalnej za losy swoich rodzin.

2.1.5. Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii.

Źródłem finansowania zadań Programu są środki finansowe budżetu gminy pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

Wykaz działań określa niniejszy Program, a ich realizacja odbywa się zgodnie z gminnym programem współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz z podmiotami, o których mowa w art.3 ust.3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz szkolnymi programami profilaktycznymi.

Cele ogólne Programu

1. Zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem.
2. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży.
3. Wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii.

Działania skierowane są głównie na profilaktykę.

2.2. Projekty Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

2.2.1. Szansa pracy – nadzieją na lepsze jutro.

Projekt Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Priorytet VII, Działanie 7.1., Oddziaływanie 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji zatytułowany „*Szansa pracy – nadzieją na lepsze jutro*” realizowany jest od 01.08.2008 r. do 31.12.2012 r. przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gorlicach na obszarze gminy Gorlice. Instytucją nadzorującą jest Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Liczne problemy towarzyszące mieszkańcom gminy Gorlice obejmują swoim zasięgiem coraz większą grupę ludzi oraz coraz młodsze osoby zmuszając ich do szukania różnych form pomocy, w tym korzystania z pomocy GOPS.

Problemy, zarówno na poziomie społeczności lokalnej, jak i na poziomie rodziny i jednostki, z którymi borykał się GOPS Gorlice, spowodowały konieczność wypracowania niekonwencjonalnych form pomocy oraz systemowego zdiagnozowania problemów społecz-

nych w skali gminy. Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie gminy Gorlice została sporządzona w oparciu o dane będące w dyspozycji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gorlicach, oraz instytucji i organizacji współpracujących z GOPS (PUP, Sąd, KPP i inne). Projekt, którego dotyczy opis, został opracowany na podstawie problemów nękających społeczność lokalną, a mianowicie na podstawie zdiagnozowanych problemów mieszkańców gminy Gorlice.

Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz finansowy gminy, skierowany jest dla rodzin korzystających z pomocy z powodu ubóstwa spowodowanego utratą pracy (osób długotrwale bezrobotnych).

Celem głównym projektu jest zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy Gorlice.

Grupą docelową w projekcie na lata 2010-2012 jest 125 osób wieku aktywności zawodowej charakteryzująca się nieadekwatnym poziomem wykształcenia w stosunku do oczekiwań tutejszego rynku pracy. Są to osoby z wykształceniem średnim, zawodowym, podstawowym pozostające bez zatrudnienia.

Realizowany projekt w roku 2010 zorientowany był na zorganizowanie czterech kursów: **fryzjer, nowoczesny sprzedawca – magazynier, kamieniarz-brukarz, agent ochrony mienia i osób**. Ponadto były spotkania z psychologiem, mające na celu przeprowadzenie treningu umiejętności psychospołecznych oraz treningu rozwoju osobistego. Projekt obejmował poradnictwo zawodowe celem, którego było nabycie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. Wszystkie kursy zostały zakończone egzaminem a uczestnicy otrzymali certyfikaty. Po raz pierwszy w tym roku kontraktami socjalnymi zostały objęte rodziny uczestników co pozwoliło na wzięcie udziału całych rodzin w niektórych zajęciach. Zorganizowanie wyjazd integracyjno - edukacyjno - szkoleniowy dla uczestników projektu i ich rodzin.

2.2.2. „Człowiek bez barier”

Celem głównym projektu było zwiększenie aktywności społecznej, zawodowej i edukacyjnej dla 15 osób z terenu rolniczego gminy Gorlice, w tym 10 kobiet i 5 mężczyzn. Projekt zakładał osiągnięcie następujących rezultatów:

- przywrócenie motywacji do działania(np. aktywniejsze poszukiwanie ofert pracy),
- zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych i umiejętności (pozarolniczych) umożliwiających ponowne wejście na rynek pracy,

- nabycie umiejętności do opracowywania niezbędnych dokumentów typu CV, list motywacyjny itp. oraz umiejętne poszukiwanie ofert pracy przez Internet,
- pokonanie barier w kontaktach międzyludzkich (pracodawcą),
- powrót do pełni życia zawodowego i społecznego,
- poprawa umiejętności interpersonalnych, samooceny oraz wiary we własne możliwości.

W ramach Projektu dla uczestników realizowane były następujące szkolenia i kursy:

- poradnictwo zawodowe,
- poradnictwo psychologiczne,
- trening umiejętności i rozwoju osobistego,
- podstawowy kurs komputerowy,
- kurs kelnerski z kasą fiskalną.

Część diagnostyczna.

Niniejszy rozdział przedstawia diagnozę problemów pomocy społecznej na terenie gminy Gorlice, którą prezentujemy w formie opisu problemów w funkcjonowaniu systemu pomocy w gminie, przedstawieniu pozytywnych i negatywnych stron pomocy społecznej, prezentacji zjawisk społecznych występujących na terenie gminy w formie tabel, wykresów i zdjęć.

ROZDZIAŁ II. Diagnoza problemów społecznych gminy Gorlice.

1. Charakterystyka gminy Gorlice.

Rys. 2. Mapa gminy Gorlice

Gmina Gorlice jest jedną ze 182 gmin województwa małopolskiego. Położona jest wzdłuż rzeki Ropy, na zachodzie sięgając Beskidu Niskiego, a na południowym wschodzie Dołów Jasielsko-Sanockich. Krajobraz terenu jest zróżnicowany – górzysty, lesisty i pagórkowaty. Gmina Gorlice podzielona jest na miejscowości: Bielankę, Bystrą, Dominikowice, Kłęczany, Kobyłankę, Kwiatonowice, Ropicę Polską, Stróżówkę, Szymbark, Zagórzany. Miejscowości

te położone są blisko miasta powiatowego, stąd też nastawione głównie na handel i usługi. Dzięki swym atrakcjom turystycznym gmina Gorlice jest przyjazna dla turystów.

Powierzchnia administracyjna gminy Gorlice wynosi 10.283 ha, zaś liczba ludności wg stanu na dzień 30 października 2010 r. –16 999, w tym 8506 kobiet i 8493 mężczyzn.

Strukturę wiekową ludności oraz strukturę przyrostu naturalnego przedstawiają tabele 1 i 2.

Tabela 7. Struktura ludności w roku 2010

Wiek mieszkańców	Liczba osób	Odsetek
Ogółem	16999	100
0 – 7	1412	8,31
8 – 18	2471	14,54
Kobiety od 19 – 60	4938	29,05
Mężczyźni od 19 – 65	5546	32,62
Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym: w tym powyżej 75 roku życia	2632 1112	15,48

Źródło: Ewidencja ludności Urzędu Gminy Gorlice

Tabela 8. Struktura przyrostu naturalnego i saldo migracji w roku 2010 w Gminie Gorlice.

Urodzenia	165
Zgony	118
Przyrost naturalny	+47
Wymeldowania	150
Zameldowania	183
Saldo migracyjne	+33

Źródło: Ewidencja ludności Urzędu Gminy Gorlice

2. Kwestie społeczne

2.1. Bezdomność

Bezdomność, z uwagi na skalę zjawiska, jego złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno - ekonomiczne skutki, jest kwestią społeczną o znaczeniu i zasięgu globalnym, mającym specyficzne, regionalne i lokalne uwarunkowania.

Bezdomność warunkują liczne przyczyny, do których należy zaliczyć przede wszystkim:

- rozpad rodziny, a więc zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych oraz brak możliwości spełniania przez rodzinę jej podstawowych funkcji,
- pogłębiające się ubóstwo pewnych warstw społecznych,
- eksmisje prawny nakaz opuszczenia lokalu, spowodowany w większości przypadków zadłużeniem z tytułu opłat czynszowych,
- opuszczenie zakładu karnego przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do mieszkania,
- brak stałych dochodów i stałego źródła utrzymania,
- przemoc w rodzinie,
- konflikty spowodowane brakiem tolerancji społecznej,
- uzależnienia,
- brak schronienia spowodowany: opuszczeniem Domu Dziecka, opuszczeniem szpitala psychiatrycznego,
- uchodźstwo.

Działania o charakterze profilaktycznym w gminie winny być skierowane między innymi do następujących osób i grup społecznych:

- osób i rodzin zagrożonych eksmisją,
- wychowanków opuszczających Domy Dziecka,
- osób opuszczających zakłady karne,
- środowisk patologicznych,
- innych grup szczególnie zagrożonych bezdomnością.

Zapewnienie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym i wynika z art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku.

MIESZKANIA CHRONIONE

Mieszkanie chronione jest świadczeniem niepieniężnym z pomocy społecznej. Pobyt w takim mieszkaniu może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność albo chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonej przez jednostkę całodobowej opieki.

Zgodnie z przepisami ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany w szczególności: osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej rodzinę zastępczą, placówkę opiekuńczo-wychowawczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Polsce status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia albo zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkanie chronione ma zapewniać warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.

Mieszkanie chronione może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub przez organizację pożytku publicznego. Jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej są: regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, dom pomocy społecznej, placówka specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, placówka opiekuńczo-wychowawcza, ośrodek adopcyjno-opiekuńczy, ośrodek wsparcia i ośrodek interwencji kryzysowej. Zgodnie z ustawą każda z tych jednostek może zatem prowadzić mieszkanie chronione.

Prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych (co stanowi odrębną czynność) należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Natomiast prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy należy do zadań własnych powiatu.

Uzyskanie miejsca w mieszkaniu chronionym

Właściwość miejscową gminy ustala się według miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie z pomocy społecznej. Świadczenia z pomocy społecznej są zasadniczo udzielane na wniosek osoby zainteresowanej, jej przedstawiciela ustawowego albo innej osoby, za zgodą osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego. Przyznanie świad-

czenia następuje w formie decyzji administracyjnej. Decyzję administracyjną o przyznaniu lub o odmowie przyznania świadczenia wydaje się po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego, mającego na celu ustalenie całości sytuacji rodzinnej, zdrowotnej, mieszkaniowej i dochodowej osoby ubiegającej się o dane świadczenie. Należy pamiętać, że pobyt w mieszkaniu chronionym ma charakter odpłatny. Opłatę za pobyt w mieszkaniu chronionym ustala podmiot kierujący w uzgodnieniu z osobą kierowaną, uwzględniając przyznany zakres usług. Osoby te nie ponoszą jednak opłat, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej. Rada Powiatu lub Rada Gminy w drodze uchwały ustala, w zakresie zadań własnych, szczegółowe zasady ponoszenia odpłatności za pobyt w mieszkaniach chronionych.

2.2. Ubóstwo

Ubóstwo jest jednym z najbardziej znaczących składników warunkujących patologię życia społecznego w sensie najbardziej dramatycznym: egzystencjalnym, instytucjonalnym i politycznym. Jest składnikiem o tyle niebezpiecznym, że zwiększa dystans pomiędzy poszczególnymi warstwami społecznymi, powoduje niemożność zaspokojenia potrzeb, co często prowadzi do frustracji. Ubóstwo jest zatem zjawiskiem powszechnym i niebezpiecznym, co gorsze obecnie obserwuje się szereg zmian, które ciągle je pogłębiają i poszerzają. Zbyt długie pozostawanie bezrobotnym niesie ze sobą wiele zagrożeń, z których najpoważniejsze to ubóstwo, gdyż dotyka ono bezpośrednio bezrobotnego oraz całą jego rodzinę. Tak w krajach bogatych, jak i biednych stanowi to problem polityczny, a różnica polega na sposobie walki z tym negatywnym zjawiskiem. Obecny system gospodarczy w Polsce bardziej sprzyja wzrostowi liczby ludzi biednych niż bogatych. Ludzi biednych najwięcej jest wśród osób niepracujących: bezrobotnych, emerytów, rencistów. Granice ubóstwa wyznaczało zawsze minimum socjalne tzn. koszyk dóbr i usług tak obliczony, by pozwalał na bardzo skromną egzystencję. Ustawowa granica ubóstwa zwana jest progiem interwencji socjalnej, czyli wyznaczonej kwotami, od których przysługują zasiłki od gminy bądź państwa. W Polsce minimum socjalne szacowane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Polskie ubóstwo charakteryzuje się szczególną strukturą. Dotyka ono nie tylko bezrobotnych, lecz również osoby pracujące i zarabiające, w szczególności: pracowników najemnych we wszystkich sektorach, rolników, rzemieślników, jak również emerytów i rencistów. Za ubóstwo uważa się warunki mate-

rialne nie zapewniające zaspokajania podstawowych potrzeb. Wśród wielu przyczyn powstawania ubóstwa należy zwrócić uwagę na bezrobocie, bezdomność, brak wykształcenia lub niski jego poziom, brak komunikacji społecznej, niewłaściwą i niewystarczającą ochronę socjalną, nadmierne zadłużenie rodzin. Poniżej minimum socjalnego żyło w ostatnich latach od kilku do kilkunastu procent ludności. W najtrudniejszej sytuacji w badanych latach w gminie Gorlice pozostawały rodziny, których podstawę utrzymania stanowiły świadczenia społeczne. Ponadto utrzymało się też zjawisko częstego zagrożenia ubóstwem ludzi młodych, głównie z rodzin wielodzietnych. Głębokie ubóstwo związane było z bezrobociem, zwłaszcza przy niskim poziomie wykształcenia, z wielodzietnością oraz z zamieszkaniem w małych miastach lub na wsi.

2.3. Bezrobocie

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia utajonego oraz powszechności pracy „na czarno”. Bezrobocie powoduje, iż standard życia wielu ludzi stale się obniża i rozszerza się obszar patologii społecznej.

Bezrobotnym, zgodnie z definicją ustawową, jest osoba pozostająca bez pracy, ale jednocześnie zdolna i gotowa do jej podjęcia w pełnym wymiarze czasu.

Bezrobocie, przyczyniając się do zubożenia materialnego, w bezpośredni sposób wpływa na poziom życia rodzin, wywierając negatywne skutki, zwłaszcza w postaci:

- dezintegracji rodziny,
- zmniejszenia siły wsparcia emocjonalnego i solidarności pomiędzy członkami rodziny,
- zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego.

Długookresowe bezrobocie ma wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka bezrobotnego oraz jego rodzinę. Jednym z pierwszych skutków utraty pracy jest obniżenie standardu życia rodziny, także wtedy, gdy otrzymywane są świadczenia kompensujące płacę. Sytuacja materialna osób dotkniętych bezrobociem zależy od ich standardu życia w czasie trwania zatrudnienia, a zwłaszcza od posiadanych dóbr trwałego użytku, oszczędności i długów. Duże znaczenie ma poziom, od którego zaczyna się proces degradacji ekonomicznej i społecznej. W najbardziej dramatycznej sytuacji są rodziny świadczeniobiorców pomocy społecznej, które od dawna korzystały z systemu wsparcia socjalnego z powodu np.

niskich dochodów, wielodzietności, inwalidztwa. Trudności finansowe w takich rodzinach prowadzą do drastycznych ograniczeń wydatków nawet na podstawowe potrzeby bytowe.

Problem bezrobocia dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, lecz także całej rodziny. Pogorszenie stanu funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy, co przejawia się problemami opiekuńczo-wychowawczymi, przemocą czy zanikiem autorytetu rodzicielskiego. Może także prowadzić do rozpadu rodziny. W tych okolicznościach pojawia się również groźba przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego.

Wzrost liczby bezrobotnych świadczeniobiorców powoduje przyrost ilości zadań z zakresu pomocy społecznej oraz zwiększenie puli wydatków na udzielanie pomocy.

Sytuacja taka wymusza również konieczność dostosowania dotychczasowych form działania do nowych potrzeb. Ponieważ możliwości budżetu państwa i samorządu lokalnego są ograniczone, podstawowego znaczenia w pomocy w wychodzeniu z bezrobocia nabiera praca socjalna, która przyjmuje zróżnicowane formy.

Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to między innymi pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego, rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na zatrudnienie oraz technika kontraktu socjalnego, która pozwala na uzależnienie pomocy – formy, wysokości i okresu wypłacania świadczenia – od aktywności bezrobotnego i jego rodziny.

Niepokojący jest wpływ bezrobocia na zachowania patologiczne. Szczególnie niebezpiecznym zjawiskiem staje się przemoc w rodzinie. Długie pozostawanie bez pracy stymuluje procesy dezintegracji życia rodzinnego. Przymusowa beczynność zawodowa i nieuregulowany tryb życia wywołują zachowania dewiacyjne, skierowane na rodzinę i lokalne środowisko społeczne. Negatywne emocje związane z sytuacją bezrobocia przenoszone są na najbliższych – ofiarami przemocy i złego traktowania są najczęściej kobiety i dzieci.

Długotrwałe bezrobocie, z jego negatywnymi konsekwencjami psychospołecznymi, wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływań.

Na dzień 30.06.2009 r. liczba bezrobotnych mieszkających na terenie gminy Gorlice wynosiła 948 osób, w tym kobiety stanowiły 59,2%, a mężczyźni 40,8%. Osoby długotrwałe bezrobotne wynosiły 51,7% ludności w gminie Gorlice. Najwięcej osób bezrobotnych jest w przedziale wiekowym 25-34 lata, co stanowi 29,9%. Druga grupa osób, stanowiąca 23,7%, to osoby w wieku 35-44 lata. Najwięcej osób bezrobotnych posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe (38,2%) oraz średnie zawodowe (35%).

Osoby pobierające zasiłek dla bezrobotnych z terenu gminy Gorlice stanowiły 23% bezrobotnych, natomiast osób bez prawa do zasiłku było 77%. Osoby bez kwalifikacji zawodowych w gminie Gorlice stanowiły 11,1%. W gminie Gorlice zanotowano wysoki odsetek osób niepełnosprawnych tj. 11.5%.

2.4. Niepełnosprawność i długotrwała choroba

W rozumieniu ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Tymczasem obecnie niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania.

W związku z tym polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

Zdrowie i choroba są nieodłącznymi elementami życia każdego człowieka. Choroba jest przeciwieństwem zdrowia, a więc przeciwieństwem równowagi między organizmem a środowiskiem zewnętrznym. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) definiuje zdrowie jako „stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego”, a nie tylko jako brak schorzenia czy choroby. Choroba przejawia się zmianą w samopoczuciu, w zmianach biologicznych oraz w zmianach statusu społecznego. Osoba zdrowa jest sprawna życiowo, samodzielna, gotowa podejmować różne role społeczne wybrane przez siebie i przypisane przez społeczeństwo. Długotrwała i przewlekła choroba jest również jednym z powodów zgłaszania się mieszkańców gminy do GOPS. Natężenie zjawiska choroby nasila się wraz z wiekiem.

2.5. Starzenie się ludności.

Jednym z celów polityki społecznej realizowanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej jest ułatwienie funkcjonowania w środowisku lokalnym osób starszych, podtrzymanie ich sprawności ruchowej i intelektualnej umożliwiającej zaspokojenie podstawowych potrzeb oraz łagodzenie trudności związanych z wiekiem. Sytuacja ludzi starszych w okresie szybkich zmian gospodarczych jest uwarunkowana takimi czynnikami jak: pogorszenie stanu zdrowia,

niekorzystne warunki życia i pogorszenie sytuacji materialnej. Występuje mniejsza zdolność przystosowywania się do nowych sytuacji, pogorszenie pamięci, zainteresowania innymi osobami, zmienność nastrojów, płaczliwość, skłonność do depresji, wzrost podejrzliwości i poczucia zagrożenia. Szczególną uwagę należy zwrócić na pomoc i aktywizację osób „złotego wieku” oraz dołożyć wszelkich starań, aby ograniczyć marginalizację i wykluczenie tej kategorii mieszkańców z życia społecznego. Działania w głównej mierze ukierunkować na wsparcie osób starszych w środowisku zamieszkania, oferując szeroki wachlarz usług socjalnych, gdyż zmiany związane z wiekiem prowadzą do ograniczenia samodzielności, utraty poczucia bezpieczeństwa i wynikającej z niej niemożności podejmowania samodzielnych decyzji. Zażęza się własny horyzont patrzenia na świat, zmniejsza się sprawność intelektualna, stary człowiek czuje się zagubiony. Bardzo często poczucie zagubienia wynika po prostu z lęku, trosk i osamotnienia. GOPS zapewnia osobom samotnym, przewlekle chorym, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania. Ta forma pomocy pozwala pozostać osobie starszej w jej naturalnym środowisku. Usługi opiekuńcze są finansowane ze środków własnych gminy zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 11 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., gdyż są zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym.

2.6. Centrum Aktywności Lokalnej.

Centrum Aktywności Lokalnej-metoda organizowania i aktywizowania środowiska.

Dobrze zorganizowane i dynamicznie działające społeczności lokalne stanowią ważny element społeczeństwa demokratycznego. Jednak często aktywne środowiska muszą być wspierane przez profesjonalne działania edukacyjne.

Centrum Aktywności Lokalnej wypracowało, jako jedyny w Polsce, model wsparcia dla Ośrodków Pomocy Społecznej, który uczy pomocy niematerialnej i pracy w środowisku poprzez aktywizację, wolontariat i samopomoc grup zagrożonych wykluczeniem. Dzięki metodzie aktywizowania środowiska tysiące osób, szczególnie ze środowisk trudnych (samotnych matek, bezrobotnych, seniorów, osób niepełnosprawnych, rodzin wielodzietnych, uzależnionych itp.), może otrzymać wsparcie i przezwyciężyć bezradność.

Działania pracowników socjalnych będą uczyć odpowiedzialności, wykorzystywać potencjał drzemiący w ludziach, pobudzać do świadczenia sobie wzajemnej pomocy, zachę-

cać do tworzenia inicjatyw obywatelskich, włączenia się w wolontariat, wskazywać grupy samopomocowe i edukacyjne jako najlepszy sposób wsparcia dla osób znajdujących się w podobnym położeniu i przeżywających podobne problemy. Włączenie osób wykluczonych w aktywne życie społeczne, nabranie wiary w siebie rokuje duże nadzieje na ich powrót na rynek pracy. Praca socjalna rozumiana jako organizowanie społeczności lokalnej natrafia jednak na wiele przeszkód wynikających między innymi z konieczności bezpośredniego przydzielania pomocy materialnej, biurokracji, braku odpowiedniej tradycji w społeczności lokalnej, a także słabej znajomości metod i technik działania środowiskowego. Z drugiej strony animator lokalnej społeczności to coraz bardziej poszukiwana profesja, umożliwiająca poprzez działania z grupami mieszkańców rozwiązywanie lokalnych problemów. Aktywizowanie społeczności lokalnej i tworzenie poczucia przynależności do danego miejsca i lokalnej grupy to podstawowe założenie programu Centrum Aktywności Lokalnej.

CAL to miejsce, w którym pracuje etatowo kilku pracowników działających na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów danej społeczności. Otwarcie się na rzeczywiste problemy społeczności (w oparciu o rzetelną diagnozę), nie zamykanie się jedynie do wybranej problematyki (kultura, ekologia, pomoc społeczna), włączenie do pracy wolontariuszy oraz tworzenie lokalnego partnerstwa to podstawowe elementy zintegrowanej strategii działania na rzecz lokalnego rozwoju.

”Pomóżmy ludziom, aby pomogli sami sobie” to naczelna zasada programu CAL.

2.7. Klub Seniora.

Klub Seniora to miejsce spotkań osób starszych. Seniorzy spotykają się najczęściej raz w tygodniu, spędzają razem czas, rozwijają zainteresowania. W Klubach organizowane są m.in. zabawy taneczne, koncerty, zajęcia gimnastyczne, sekcje szachowe i inne zajęcia, zależnie od pomysłu członków oraz możliwości finansowych Klubu. Spotkania w Klubie to dobry sposób poznania nowych ludzi. Zazwyczaj członkowie płacą symboliczną roczną składkę, która pozwala pokryć podstawowe koszty organizacyjne.

Na terenie gminy Gorlice nie funkcjonuje ani jeden Klub Seniora. Działają natomiast Koła Gospodyń Wiejskich i Stowarzyszenie Kobiet. Członkowie to głównie kobiety w wieku 50-80 lat. Zachodzi potrzeba utworzenia Klubu Seniora.

2.8. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych to wynik narastających problemów, na które składa się kilka przyczyn. Są to:

- brak czasu i zaangażowania rodziców w wychowanie dzieci;
- brak zainteresowania postępami w nauce oraz sposobami spędzania przez dzieci wolnego czasu;
- częste wyjazdy rodziców za granicę, co wiąże się w tak zwanym „eurosieroctwem”;
- brak jednego z rodziców;
- problemy w rodzinie, np. uzależnienia, przemoc domowa;
- niedojrzałość emocjonalna rodziców.

Dzieci zostają pozostawione same sobie lub pod opieką dziadków, którzy nie są przygotowani do rozwiązywania współczesnych problemów i mają trudności z buntującymi się nastolatkami. W rodzinach nie rozmawia się z dziećmi o ich dylematach. Nieobecność rodziców pozbawia dzieci wzorców do naśladowania, dlatego szukają one modelu życia wśród rówieśników. Zaburzona rodzina „produkuje”, „skrzywione” dzieci, które są pozbawione poczucia własnej wartości, nie radzą sobie z własnymi emocjami, brak im umiejętności zakładania normalnej rodziny, bo nigdy takiej nie miały.

Z przeprowadzonej diagnozy problemu wynika, że w badanej grupie 1885 uczniów wszystkich szkół na terenie gminy Gorlice 301 uczniów wychowuje się w rodzinach, gdzie jeden z rodziców pracuje poza granicami kraju, 31 uczniów wychowuje się w rodzinach niepełnych, 321 badanych nie radzi sobie z nauką, co stanowi 12,4 % wszystkich badanych. Inne wskazane przez respondentów problemy powodujące niewydolność wychowawczą rodziny to:

- zachowania nieadekwatne do sytuacji;
- sięganie po niewłaściwe wzorce;
- brak poczucia obowiązku;
- brak motywacji;
- nie radzenie sobie ze stresem;
- obarczanie obowiązkiem opieki nad młodszym rodzeństwem;
- unikanie kontaktów ze szkołą;
- pobłażliwość rodziców wobec absencji z błahych powodów;
- rozwód rodziców;
- alkoholizm jednego z rodziców.

2.9. Przemoc w rodzinie.

Rodzina jest narażona na zagrożenia wewnętrzne, głównie na przemoc. Jej formy mogą przyjąć kilka postaci:

- fizyczną (popychanie, szarpanie, bicie, kopanie, duszenie);
- psychiczną (izolacja, groźby, ośmieszanie, upokarzanie);
- seksualną (zmuszanie do określonych zachowań i kontaktów seksualnych, gwałt);
- ekonomiczną (ograniczenie dostępu do wspólnych zasobów, odbieranie zaoszczędzonych, zarobionych pieniędzy, okradanie, uniemożliwianie podjęcia pracy);
- zaniedbania (niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych, brak opieki medycznej, chłód, obojętność).

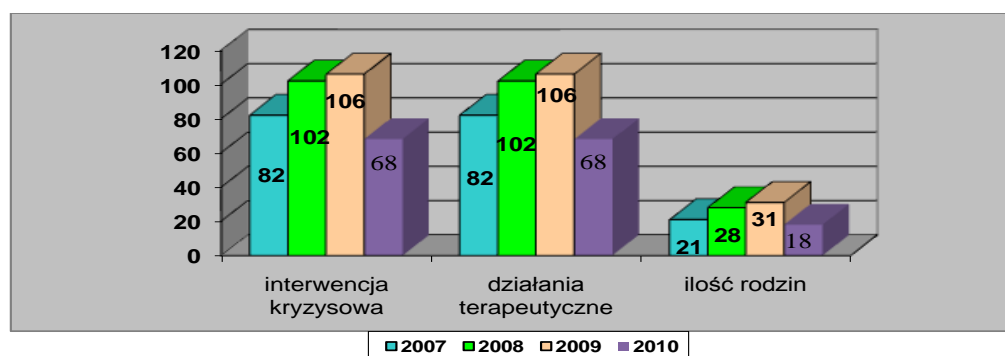
Przemoc w rodzinie przestaje być tematem tabu, ofiary zaczynają się ujawniać i sięgać po pomoc na zewnątrz. Z wywiadów środowiskowych pracowników GOPS wynika, że przemoc dotyczy głównie osoby z rodzin alkoholowych.

Są to głównie żony i dzieci alkoholików, które dotyka zaniedbanie. Bieda, trudne położenie życiowe sprawia, że ludzie nie radzą sobie z własnymi emocjami i wyładowują swoją frustrację i niezadowolenie na innych. Często rodziny w obawie przed odrzuceniem i niezrozumieniem społecznym, nie ujawniają tego typu problemów. Ofiary przemocy domowej mogą skorzystać z bezpłatnej **Niebieskiej Linii (0-801-120-002)**, gdzie otrzymają od kompetentnych osób pomoc i poradę, co w danej sytuacji można i należy zrobić. Policja ewidencjonuje przypadki przemocy domowej poprzez procedurę Niebieska Karta. Jej głównym zadaniem jest udokumentowanie konkretnego przypadku przemocy, zaplanowanie pomocy krótkofalowej i długofalowej członkom dotkniętej rodziny, interwencja wobec sprawcy, monitorowanie sytuacji rodziny oraz podejmowanie współpracy z instytucjami i organizacjami, świadczącymi pomoc ofiarom przemocy domowej. Na terenie gminy Gorlice działa Punkt Informacji, Wsparcia i Pomocy dla osób dotkniętych przemocą domową w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej ul. Łukasiewicza 6.

W roku 2009 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej udzielił wsparcia 106 osobom z problemem przemocy domowej, a w 2010 r. 58 osobom.

Liczbę osób doznających przemocy domowej obrazuje wykres nr 7.

Wykres 7. Liczba osób doznających przemocy domowej w latach 2007 - 2010 r.

2.10. Alkoholizm i narkomania.

Poważnym problemem w skali kraju jest również alkoholizm, który jest problemem tym większym, że często jest ukryty.

Alkoholizm jest nałogiem, który prowadzi do zmian fizycznych (uszkodzenie narządów mięszzowych, przewodu pokarmowego, serca) oraz psychicznych (zaburzeń zachowania, utraty krytycyzmu, obniżenia uczuciowości wyższej, występowania stanów depresyjnych, prób samobójczych, agresji) w końcowym stanie – do zespołu otępiennego. Nadużywanie alkoholu bardzo często wynika z nieumiejętności radzenia sobie w sytuacjach, jakie niesie życie i w ostateczności prowadzi do fizycznego i psychicznego wyniszczenia jednostki. Bardzo poważne skutki alkoholizmu to następstwa społeczne. Alkoholizm powoduje zazwyczaj rozbitcie rodziny, rozluźnienie więzów społecznych i zawodowych, zmniejszenie dyscypliny pracy, obniżenie jakości. Jest jednym z głównych czynników rozwoju przestępczości. Znaczna część wypadków komunikacyjnych związana jest z zażywaniem alkoholu.

Przy Urzędzie Gminy w Gorlicach działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Komisja inicjuje działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu oraz podejmuje czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego. Ponadto Komisja ma na celu rozpatrywanie zawiadomień osób i instytucji o przypadkach uzasadniających wszczęcie postępowania o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu. Komisja prowadzi również postępowania w stosunku do osób nadużywających alkoholu oraz uzależnionych od alkoholu poprzez kierowanie na badania oraz sporządzanie wniosków

do sądu o leczenie odwykowe. W skład komisji wchodzi przedstawiciele m.in. policji, służby zdrowia, Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gorlicach. Komisja rozpatruje sprawy, które należą do jej zadań, z własnej inicjatywy lub na wniosek strony. Komisja obraduje na posiedzeniach, które zwoływane są stosownie do potrzeb.

Narkomania (z greckiego narke – odurzenie, mania – szaleństwo), patologiczne zjawisko społeczne, uzależnienie spowodowane krótszym lub dłuższym zażywaniem leków (głównie przeciwbólowych środków narkotycznych) albo innych środków uzależniających (narkotyki, leki uspokajające i psychotropowe). Charakteryzuje się koniecznością przyjmowania środka odurzającego, tendencją do stałego zwiększania dawki oraz fizycznym i psychicznym uzależnieniem. Zaprzestanie zażywania powoduje bardzo przykre doznania abstynencyjne, prowadzące w krańcowych przypadkach nawet do zejścia śmiertelnego. Narkomania jest zwykle wynikiem wielokrotnego zażycia środka uzależniającego, jedynie wyjątkowo, np. przy zażyciu kokainy czy heroiny, rozwija się po jednorazowej dawce. Coraz częściej spotykamy się w prasie i literaturze z różnymi określeniami dotyczącymi tego samego zjawiska: narkomania, lekomania, toksykomania. Środki wywołujące to zjawisko noszą miano : narkotyków, leków psychotropowych, środków odurzających.

Narkomania w krótkim czasie prowadzi do poważnych zmian psychicznych pod postacią obniżenia uczuciowości wyższej, degradacji społecznej, zaburzeń krytycyzmu, osłabienia woli, kłamliwości. Często staje się przyczyną wejścia na drogę przestępczą. Produkcja narkotyków, fałszowanie recept, kradzież leków w szpitalach i aptekach, popełnianie przestępstw w celu uzyskania środków na narkotyki są nieodłączną stroną uzależnienia. Zaawansowane stadium narkomanii jest ciężką chorobą wyniszczającą organizm, prowadzącą do śmierci. Śmiertelność u narkomanów jest bardzo wysoka (najczęściej w wyniku przedawkowania), a niezależnie od tego dodatkowym czynnikiem jest obecnie AIDS.

Skala zjawiska wzrasta, obejmując coraz młodsze **dzieci**, a sytuację utrudnia fakt, iż wykrywalność uzależnienia we wczesnym stadium jest sporadyczna ze względu na wielość stosowanych środków, brak wiedzy opiekunów. Czynnikiem warunkującym uzależnienie jest m.in. efekt farmakologiczny środków odurzających, czyli zdolność do wywołania uczucia zwanego euforią, tzw. nadmiernie dobrego samopoczucia. Właściwość ta powoduje, iż w krótkim czasie może być osiągnięty względny komfort psychiczny w postaci odprężenia, spokoju i poczucia bezpieczeństwa-jakości tak bardzo poszukiwanych, zwłaszcza wśród młodego pokolenia. Efekt ten zapewnia możliwość ucieczki od stresu i frustracji zrodzonych w warunkach współczesnego życia, przytłoczenia jego tempem, a przede wszystkim napięcia

w stosunkach międzyludzkich. Stanowi też wzmocnienie, skłaniające do ponownego sięgnięcia po środek wywołujący powyższy stan, co z kolei jest początkiem drogi, która wiedzie do uzależnienia.

Cele oraz działania przeciwko narkomanii w gminie Gorlice określa Program Przeciwdziałania Narkomanii na 2011 rok, a ich realizacja odbywa się zgodnie z gminnym programem współpracy, z organizacjami pozarządowymi oraz z podmiotami, o których mowa w art.3 ust.3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz szkolnymi programami profilaktycznymi.

Cele programu skierowane są na:

1. Zapewnienie dostępności konsultacji psychologicznych i lekarskich, porad indywidualnych, psychoterapii rodzinnej kierowanych do młodzieży i rodziców

Badania ankietowe realizowane w szkołach ukazują, że wśród młodzieży rozpowszechnia się eksperymentalne i okazjonalne używanie substancji psychoaktywnych. Dlatego niezmiernie ważną sprawą jest wspieranie profesjonalnej instytucji, pomagającej młodym ludziom borykającym się z tym problemem.

Działania

1). Poradnia dla dzieci i młodzieży świadcząca pomoc w zakresie uzależnień od substancji psychoaktywnych, komputera, Internetu i hazardu.

Realizatorzy

Centrum Terapii Uzależnień w Gorlicach, placówki oświatowe działające na terenie gminy, Urząd Gminy Gorlice (koordynator Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych), placówki służby zdrowia.

2. Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie problemów związanych z narkotykami.

Jednym z najistotniejszych działań profilaktycznych będzie podtrzymanie powszechnych w społeczeństwie, negatywnych postaw wobec substancji psychoaktywnych. Ponieważ największy wpływ na młodych ludzi ma najbliższe otoczenie: rodzice, przyjaciele, ważne będzie wzmacnianie ich więzi z najbliższym otoczeniem, kształtowanie ich postaw przy po-

mocy edukacji rówieśniczej czy osłabianie presji skłaniającej ich do sięgania po substancje psychoaktywne.

Działania:

1. Prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych obejmujących problematykę narkomanii i AIDS, skierowanych do dzieci, młodzieży, nauczycieli i rodziców.
2. Szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe osób realizujących działania profilaktyczne, w szczególności dla pracowników oświaty.
3. Upowszechnianie materiałów informacyjnych na temat narkomanii, AIDS i związanych z nimi problemów.

Realizatorzy

Placówki oświatowe działające na terenie gminy, Centrum Terapii Uzależnień w Gorlicach, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Gorlicach, Urząd Gminy Gorlice (koordynator Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych), placówki służby zdrowia.

3. Zmniejszenie zainteresowania młodzieży substancjami psychoaktywnymi przez kształtowanie konstruktywnych i zdrowych form aktywności, sprzyjających osobistemu rozwojowi.

Ważnym sposobem postępowania jest stworzenie młodzieży możliwości udziału w różnych formach aktywności i włączaniu ich do grup czy organizacji realizujących pozytywne cele. Sprzyjać to będzie wzmocnieniu potencjału zdrowotnego młodych ludzi i odporności na działanie czynników ryzyka czy budowaniu umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych. Powodować to będzie prawidłowy i wszechstronny rozwój młodych ludzi oraz zmianę warunków ich życia w społeczności lokalnej.

Działania:

- 1) Organizacja imprezy edukacyjno-profilaktyczno-kulturalnej w ramach Gminnej Kampanii Profilaktycznej promującej zagadnienia profilaktyki uzależnień i pozytywnych wzorów spędzania czasu wolnego (rywalizacja sportowo-rekreacyjna, występy artystyczne, koncert muzyczny).

Realizatorzy

Placówki oświatowe działające na terenie gminy, Ośrodek Kultury Gminy Gorlice, organizacje pozarządowe, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Komenda Powiatowa Policji, Straż Pożarna, Urząd Gminy Gorlice (koordynator Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych).

ROZDZIAŁ III. Najważniejsze problemy społeczne w gminie.

Za najważniejsze problemy w gminie Gorlice uznano bezrobocie oraz zjawisko ubożenia rodzin. Innym poważnym zagadnieniem wskazanym przez respondentów jest kwestia uzależnień (alkoholizm i przemoc). Problemy te, silnie ze sobą skorelowane, według respondentów z coraz większą intensywnością dotyczą mieszkańców gminy i w niedalekiej przyszłości mogą być jeszcze bardziej odczuwalne.

Zwrócono również uwagę na trudności w usamodzielnianiu się młodych rodzin, co wiąże się z kłopotami na rynku pracy, niskimi pensjami i wysokimi cenami mieszkań oraz brakiem mieszkań komunalnych i socjalnych.

Dostrzegając problemy społeczne mieszkańców gminy Gorlice, po przeanalizowaniu potrzeb klientów i ich rodzin oraz danych, w oparciu, o które udziela się świadczenia, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gorlicach w dniu 1 sierpnia 2008 r. przystąpił do projektu systemowego „Szansa pracy nadzieją na lepsze jutro” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt realizowany jest w ramach Priorytetu VII Promocja Integracji Społecznej, Działanie: 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt w swoich działaniach zorientowany był na umożliwienie rozwoju, wyrównanie szans społeczno-zawodowych, a także poprawę jakości życia klientów Ośrodka znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Wartość projektu w 2008 roku wyniosła 128 703,66 zł, w 2009 była to wartość 149 332,16 zł natomiast w 2010 roku wyniosła 392 270,09 zł.

Głównym celem projektu systemowego realizowanego przez tutejszy Ośrodek jest przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu klientów poprzez budowę systemu wsparcia na rzecz osób i rodzin znajdujących się w stanie ubóstwa m.in. z uwagi na brak pracy, ze szczególnym uwzględnieniem ich aktywizacji i przedsięwzięć ograniczających skutki życia w biedzie.

W ramach zaplanowanych działań w projekcie proponowało się profesjonalne wsparcie mające na celu pokonanie psychologicznych barier uniemożliwiających podjęcie zatrudnienia jak i zapewnienie szkolenia zawodowego pozwalające na zdobycie kwalifikacji zawodowych dostosowanych do potrzeb lokalnego rynku pracy.

Kluczowym elementem projektu jest eliminowanie barier jakie napotykać osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, borykające się z problemem dyskryminacji na rynku

pracy. Problem ten dotyczy przede wszystkim osób długotrwale bezrobotnych oraz niepełnosprawnych postrzeganych przez pracodawców oraz otoczenie społeczne w sposób stereotypowy, czyli jako pracowników mniej dyspozycyjnych i mobilnych zawodowo.

Do realizacji zadań związanych z realizacją projektów powołano Zespół Projektowy, którego siedziba mieści się w budynku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gorlicach.

Projekt POKL

„Szansa pracy – nadzieją na lepsze jutro”.

Realizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gorlicach.

Zapraszamy do wzięcia udziału w projekcie. Proponujemy kursy kwalifikacyjne:

- **Agent ubezpieczeniowy**
- **Nowoczesny sprzedawca-magazynier**
- **Fryzjer**
- **Kelner-barman**
- **Agent ochrony osób i mienia**

**Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Projekt „Szansa pracy – nadzieją na lepsze jutro” realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
Priorytet VII Działanie 7.1. „Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji”

Rys. 3. Plakat POKL

Realizacja poprzedniej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych .

Obowiązująca „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych” przyjęta do realizacji Uchwałą Nr XXII/ 214/05 Rady Gminy Gorlice z dnia 26.04.2005 r. zawierała zadania z zakresu:

- pomocy na rzecz osób niepełnosprawnych,
- pomocy na rzecz rodzin dotkniętych problemem bezrobocia,
- pomocy na rzecz osób starszych,
- pomocy na rzecz rodzin wielodzietnych zagrożonych patologią (problem alkoholowy, przemoc domowa).

Działania realizowane w latach 2005–2010 „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych” zostały wykonane w 99 % , nie zostało wykonane zadanie utworzenia w szkołach klasy integracyjnej, ponieważ rodzice dzieci niepełnosprawnych skorzystali z możliwości przepisania dzieci do Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Szymbarku.

ROZDZIAŁ IV. Analiza SWOT.

Do opracowania mocnych i słabych stron problematyki pomocy społecznej na terenie gminy Gorlice zastosowaliśmy analizę SWOT jako dobre narzędzie do określania celów strategicznych. Nazwa SWOT pochodzi od słów: Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse), Threats (zagrożenia).

Dane do analizy SWOT zostały zestawione przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gorlicach. W poniższej analizie odniesiono się wyłącznie do kwestii pomocy społecznej.

Strengths – mocne strony:

- wykwalifikowany personel Ośrodka,
- stabilna sytuacja kadrowa,
- istniejąca baza pod działalność gospodarczą,
- prowadzenie pracy socjalnej i działań socjalnych,
- profesjonalne przygotowanie kadry pomocy społecznej do pracy z osobami wymagającymi wsparcia,
- właściwy przepływ informacji między instytucjami pomocy społecznej,
- poparcie działań i dobra współpraca z samorządem,
- dobra współpraca z organizacjami pozarządowymi i Kościołem,
- dobre wyposażenie informatyczne (sprzęt komputerowy, oprogramowanie),
- integracja mieszkańców w stanach zagrożenia zdarzeniami losowymi,
- wyposażenie szkół na terenie gminy w stołówki.

Weaknesses – słabe strony:

- brak infrastruktury, transportu,
- brak świetlic, klubów, Ośrodków wsparcia, itp.,
- istnienie barier architektonicznych w budynku, w którym mieszczą się biura GOPS,
- zbyt niskie wynagrodzenia pracowników, niewspółmierne do wkładanego wysiłku i zaangażowania,
- niska stopa życiowa części mieszkańców,
- niski poziom płac na lokalnym rynku pracy,

- wysokie bezrobocie, ukryte bezrobocie zwłaszcza na obszarach wiejskich, migracja zarobkowa młodych, wykształconych ludzi, wyludnianie się wsi,
- niskie kwalifikacje zawodowe znacznej części osób bezrobotnych,
- wysoki udział osób młodych wśród bezrobotnych,
- bierność bezrobotnych i osób korzystających z pomocy GOPS,
- niewystarczający poziom aktywizacji bezrobotnych mieszkańców w zakresie podejmowania pracy,
- wykluczenie społeczne osób niepełnosprawnych, kobiet,
- brak reakcji dorosłych na przypadki niepożądanych zachowań społecznych,
- spadek liczby mieszkańców (niski przyrost naturalny),
- ograniczony dostęp do specjalistycznej opieki medycznej w gminie,
- wzrastająca liczba osób w podeszłym wieku wymagających opieki,
- bariery architektoniczne w miejscach publicznych,
- ograniczony dostęp do rehabilitacji,
- łatwość dostępu do używek dla osób niepełnoletnich, wzrastająca liczba osób nadużywających alkohol,
- niewystarczająca troska rodziców o prawidłowy rozwój emocjonalny i fizyczny dzieci i młodzieży,
- niska aktywność społeczna mieszkańców.

Opportunities – szanse:

- istnienie systemu wsparcia dla osób i rodzin wymagających specjalistycznej pomocy,
- wzrost znaczenia organizacji pozarządowych w sektorze pomocy społecznej,
- dostęp do możliwości korzystania z programów z zakresu pomocy społecznej współfinansowanych ze środków EFS (unijnych, rządowych),
- jednostki pomocy społecznej są miejscem praktyk zawodowych, staży dla uczniów, studentów.
- wolontariat,
- rozwój agroturystyki,
- podniesienie stopnia poziomu wykształcenia mieszkańców,
- możliwości podnoszenia i rozszerzania kwalifikacji zawodowych.

Threats – zagrożenia:

- niezrozumienie dla działań pomocy społecznej,
- brak stabilności przepisów,
- dekretowanie zadań bez pokrycia finansowego,
- zniechęcenie mieszkańców do pracy społecznej,
- znieczulica społeczna,
- brak pomieszczeń na lokale socjalne i mieszkania chronione,
- rozpad więzi społecznych i zanik kontroli społecznej,
- zagrożenie funkcjonowania rodziny poprzez uzależnienia, bezrobocie, długotrwałe ubóstwo i przemoc w rodzinie,
- występowanie zjawiska wyuczonej bezradności i uzależnienia od pomocy społecznej,
- trudny dostęp do zewnętrznych środków zasilania finansowego,
- bardzo znaczący wzrost natężenia ruchu na drogach,
- duży popyt na wykwalifikowanych pracowników i atrakcyjne oferty pracy poza granicami kraju i w większych ośrodkach miejskich w Polsce,
- emigracja zarobkowa związana z wysokim bezrobociem,
- szybkie starzenie się społeczeństwa,
- narastanie negatywnych zjawisk i patologii zachowań społecznych,
- obojętność społeczeństwa na zachowania patologiczne,
- niekorzystne wzorce zachowań (agresywność) płynące z mediów, Internetu, gier komputerowych,
- niewydolny system ochrony zdrowia,
- wysokie bezrobocie i znikoma ilość atrakcyjnych ofert pracy w regionie,
- ograniczenia prawne i niejasność przepisów w rozwiązywaniu problemów pomocy społecznej,
- opieszałość sądów w sprawach związanych z uregulowaniem spraw i sytuacji dziecka w rodzinie,
- groźba kryzysu gospodarczego.

Część strategiczna.

Niniejszy rozdział rozpoczyna misja Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w zakresie działań pomocy społecznej. Następnie przedstawiono zasady, jakimi kierowano się przy opracowywaniu celów, uwarunkowania strategiczne, regulacje prawne oraz szczegółowe cele strategiczne, kierunki pomocy, działania oraz ich realizatorów.

ROZDZIAŁ V

Misja i założenia gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

I. Misja. GMINA GORLICE-GMINĄ SILNYCH RODZIN I SOLIDARNYCH MIESZKAŃCÓW, PRZECIWDZIAŁAJĄCĄ WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU. SUMIENNA I WSZECHSTRONNA POMOC W TRUDNYCH SYTUACJACH ŻYCIOWYCH OPARTA JEST NA POSZANOWANIU GODNOŚCI I WZAJEMNYCH PRAW.

Istnienie wysokiego poziomu bezrobocia skutecznie uniemożliwia realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mieszkańców Gminy

Cel strategiczny 1.

Promowanie zatrudnienia oraz wsparcie osób bezrobotnych i poszukujących pracy

Cele szczegółowe:

1. Monitoring socjalny – wypracowanie form postępowania wobec osób w sytuacji kryzysowej i długotrwałego pozostawania bez pracy.
2. Rozwijanie aktywnych form pomocy osobom bezrobotnym, w tym szczególnie bezrobotnym długotrwale i kobietom.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1.

1. Bieżący monitoring ofert programowych i ewentualne opracowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemu bezrobocia, w szczególności wśród kobiet i osób długotrwale bezrobotnych.

Kierunki działań do celu szczegółowego 2.

1. Objęcie pracą socjalną osób długotrwale bezrobotnych, tak by zachęcać je do systematycznego poszukiwania zatrudnienia. W szczególności należy dążyć do udzielania osobom bezrobotnym wszechstronnej pomocy w zakresie: poradnictwa i zapoznania z aktywnymi technikami poszukiwania pracy.
2. Objęcie pomocą materialną rodzin dotkniętych problemem bezrobocia.
3. Tworzenie na terenie gminy sprzyjającego klimatu dla potencjalnych inwestorów, mogących tworzyć nowe miejsca pracy.
4. Współpraca w zakresie organizacji szkoleń i zmiany kwalifikacji osób bezrobotnych.
5. Współudział w programach realizowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego przez instytucje rynku pracy.
6. Aktywizacja osób bezrobotnych w celu podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych.
7. Opracowywanie projektów mających na celu podnoszenie aktywności zawodowej osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy,

Jednostka organizacyjna pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego,

środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, EFS.

Partnerzy:

Instytucje rządowe,

samorządowe,

organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

**Zapewnienie opieki osobom chorym, i niepełnosprawnym,
niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania w środowisku**

Cel strategiczny 2.

Rozwijanie systemu pomocy służącego zaspokajaniu podstawowych potrzeb osób chorych i niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe:

1. Poprawa jakości życia oraz zwiększenie możliwości udziału w życiu społecznym ludzi chorych.
2. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego udziału w życiu społecznym.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1.

1. Stałe diagnozowanie potrzeb i bezpieczeństwa socjalnego osób niepełnosprawnych.
2. Zapewnienie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania.
3. Wspieranie rodzin opiekujących się chorym, całkowicie niesamodzielnym członkiem

Kierunki działań do celu szczegółowego 2.

1. Udzielanie pomocy materialnej dla emerytów i rencistów z grupy ryzyka socjalnego (pomoc w zakupie leków, opału).
2. Współpraca policji, służb społecznych w zakresie ochrony osób chorych jako potencjalnych ofiar nadużyć, przestępstw, oszustw, przemocy.
3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie organizowania wsparcia osobom starym i chorym.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy,

Jednostki organizacyjne samorządu i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego,

środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe,

samorządowe,

organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Rodzina powinna zapewniać swoim członkom oparcie i pomoc. Może to uczynić tylko silna rodzina, w związku z tym wszelkie problemy opiekuńczo-wychowawcze osłabiające jej funkcje powinny być diagnozowane i rozwiązywane.

Cel strategiczny 3.

Tworzenie warunków sprzyjających umacnianiu instytucji rodziny.

Cele szczegółowe:

1. Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz wspieranie i usprawnianie systemu wsparcia dla rodziny: psychologicznego, prawnego, socjalnego.

2. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami, współpraca z instytucjami i organizacjami zajmującymi się opieką i pomocą rodzinie.
3. Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych.
4. Wspieranie rodzin zagrożonych ubóstwem.
5. Wzbogacenie standardowej oferty dydaktycznej.
6. Wsparcie systemu norm i wartości społecznych gwarantujących prawidłowy przebieg procesu wychowania .
7. Ochrona dzieci i młodzieży przed nie przystosowaniem społecznym, marginalizacją i społecznym wykluczeniem.
8. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i społecznej pewności siebie dzieci i młodzieży.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1.

1. Rozwój specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, dla rodzin naturalnych, a także terapii rodzinnej.
2. Wspieranie materialne rodzin z systemu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych.
3. Zintensyfikowanie i rozwój form pracy socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze środowisk niewydolnych wychowawczo.
4. Podejmowanie inicjatyw i nowatorskich rozwiązań na rzecz ochrony dziecka w rodzinie.

Kierunki działań do celu szczegółowego 2.

1. Zabezpieczenie potrzeb bytowych dzieci i młodzieży z rodzin ubogich:
 - organizowanie i finansowanie dożywiania w trakcie nauki w szkole,
 - zapewnienie odzieży, wyposażenia w artykuły szkolne.
2. Tworzenie interdyscyplinarnych zespołów specjalistów do spraw interwencji w sytuacjach zagrażających dzieciom i młodzieży.
3. Rozwój nowych form działań osłonowo-aktywizujących na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
4. Tworzenie i wdrażanie programów w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.

Kierunki działań do celu szczegółowego 3:

1. Zintegrowanie działań na rzecz dziecka i rodziny ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, Kościołem oraz z organizacjami społecznymi.
2. Inicjowanie i rozwój różnych form integracji rodzin ze społecznością lokalną- wspieranie wypoczynku rodzinnego, organizowanie imprez integracyjnych i kulturalnych, festynów, spartakiad we współpracy z organizacjami pozarządowymi.
3. Upowszechnianie informacji o podmiotach świadczących pomoc dziecku i rodzinie.
4. Zatrudnienie asystentów rodziny.

Kierunki działań do celu szczegółowego 4:

1. Organizowanie na terenie placówek oświatowych zajęć informacyjno-warsztatowych rozbudowujących wiedzę rodziców na temat rozwoju dzieci i młodzieży.
2. Włączenie rodziców w proces dydaktyczno-wychowawczy dzieci.
3. Rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin w kryzysie.
4. Budowanie systemu wsparcia dla rodzin i edukacji dla rodzin zagrożonych uzależnieniem i przemocą.
5. Budowanie poradnictwa i edukacji dla rodziców służących rozpoznawaniu zagrożeń i uzależnień dzieci i młodzieży.

Kierunki działań do celu szczegółowego 5:

1. Dostarczenie usług i świadczeń pomocy społecznej rodzinom żyjącym w trudnych warunkach materialnych.
2. Zapewnienie dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich posiłków w szkole, wyposażenia w podręczniki i przybory szkolne, wypoczynku w czasie ferii letnich i zimowych.

Kierunki działań do celu szczegółowego 6:

1. Włączenie w proces dydaktyczny programów otwierających świadomość młodego pokolenia na problemy osób starszych i ludzi niepełnosprawnych oraz zagrożenia cywilizacyjne i zachowania prowadzące do utraty bezpieczeństwa fizycznego, zdrowotnego i socjalnego.

2. Wspieranie zajęć służących budowaniu postaw sprzyjających rozwijaniu umiejętności społecznych oraz przedsiębiorczości młodego pokolenia.
3. Szkoła jako placówka integrująca wiedzę z różnych dziedzin-służąca wszechstronemu rozwojowi indywidualnemu, ucząca krytycyzmu oraz angażująca i przygotowująca uczniów do rozwiązywania problemów jednostki, rodziny i społeczności,

Kierunki działań do celu szczegółowego 7:

1. Kontynuowanie, wzbogacenie istniejących programów profilaktycznych i edukacyjnych wspierających wychowanie dzieci i młodzieży.
2. Inicjowanie programów wyłaniania liderów młodzieżowych w różnych sferach życia publicznego.
3. Wspieranie idei wolontariatu oraz innych form aktywności sprzyjających uwrażliwieniu młodzieży na potrzeby innych ludzi i budowaniu postaw prospołecznych oraz podejmowaniu działań na rzecz środowiska lokalnego i szerszych zbiorowości.

Kierunki działań do celu szczegółowego 8:

1. Wprowadzenie do gimnazjalnych programów dydaktycznych zajęć profilaktyczno-edukacyjno-wychowawczych z zakresu dewiacji i patologii społecznej ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki uzależnień.

Kierunki działań do celu szczegółowego 9:

1. Wspieranie programów ilustrujących zagrożenia współczesności oraz sposoby prewencji i radzenia sobie w trudnych sytuacjach, uczących odporności na manipulację medialną, grupową, ekonomiczną.
2. Promocja programów profilaktyczno-edukacyjnych realizowanych z policją.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy,

Szkoły,

Jednostki organizacyjne samorządu i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego,

środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe,

naukowe,

samorządowe,

organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Brak schronienia zdecydowanie utrudnia realizację podstawowych funkcji społecznych. Należy zapewnić osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz uzależnionym pomoc w funkcjonowaniu w środowisku.

Cel strategiczny 4.

Rozwijanie systemu pomocy służącego zaspokajaniu podstawowych potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Cele szczegółowe:

1. Ograniczanie ubóstwa i zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rodzinom najuboższym.
2. Stworzenie systemu pomocy osobom bezdomnym i dotkniętym ubóstwem materialnym w rozwiązywaniu problemów mieszkaniowych.
3. Przeciwdziałanie bezdomności oraz wspieranie osób i rodzin w procesie wychodzenia z bezdomności.

4. Stworzenie programu pomocy mieszkaniowej, lokalowej dla ofiar klęsk żywiołowych i sytuacji nadzwyczajnych.
5. Zintegrowany system profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień na terenie gminy.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1.

1. Udzielanie pomocy materialnej, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej i innymi ustawami i uchwałami Rady Gminy.
2. Opracowywanie co roku bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej.
3. Badanie i monitorowanie bezpieczeństwa socjalnego osób korzystających ze wsparcia materialnego.
4. Rozwijanie szeroko rozumianego poradnictwa dla osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, w tym tworzenie biur porad społecznych, przeciwdziałanie bezradności tej grupy osób.
5. Realizowanie programów służących zaspokajaniu podstawowych potrzeb dzieci z rodzin ubogich - dożywianie w szkołach.
6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy materialnej dla rodzin będących w trudnej sytuacji życiowej oraz innych form wsparcia tych rodzin.
7. Wspieranie programów propagujących i promujących wśród środowisk zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego postaw aktywnych, pomocy sąsiedzkiej.
8. Przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji w środowisku lokalnym ludzi biednych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (praca socjalna).

Kierunki działań do celu szczegółowego 2:

1. Praca socjalna nakierowana na rozwiązywanie problemów mieszkaniowych przez:
 - pomoc w uzyskaniu dodatku mieszkaniowego,
 - trening gospodarowania pieniędzmi z przeznaczeniem na wydatki związane z eksploatacją mieszkania,
 - pracę z osobami zagrożonymi bezdomnością polegającą na poradnictwie w zakresie zamiany mieszkań, poradnictwie specjalistycznym a w szczególności prawnym i psychologicznym,
2. Opracowanie i realizacja indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności.

3. Utworzenie Centrum Aktywności Lokalnej.

Kierunki działań do celu szczegółowego 3:

1. Wspieranie inicjatyw propagujących integrację środowisk z grup ryzyka socjalnego ze społecznością lokalną oraz przeciwstawiających się stereotypom na temat osób korzystających z pomocy społecznej, bezrobotnych, bezdomnych i uzależnionych.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy,

Jednostki organizacyjne samorządu i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego,

środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje samorządowe,

organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

organizacje pozarządowe,

Nowosądeckie Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta w Nowym Sączu.

Podsumowanie

Realizacja Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie miała wpływ na wdrożenie w gminie nowoczesnego modelu polityki społecznej.

Strategia kierkuje działania władz samorządowych i instytucji pomocy społecznej, w tym Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, na pełnienie aktywnej roli w budowaniu nowoczesnego systemu polityki społecznej.

Celem Strategii są systemowe działania długofalowe polegające na inwestycji w kapitał ludzki, poprawę sytuacji materialnej, działania na rzecz poprawy rynku zatrudnienia. Kierunki działań poszczególnych systemów zawartych w Strategii, pozwalają na dotarcie do najbardziej potrzebujących grup społecznych, zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Strategia oparta jest na partnerstwie lokalnym jako zasadzie rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców gminy, co pozwala na rozwój i pogłębianie współpracy pomiędzy instytucjami, organizacjami i samorządem.

Strategia jest zatem instrumentem nowoczesnej polityki społecznej wdrażanej na poziomie lokalnym przez władze samorządowe gminy, aktywizujące organizacje, instytucje i środowiska działające w obszarze pomocy społecznej oraz rozwoju gospodarczego i społecznego.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba i struktura rodzin objętych pomocą na przestrzeni lat 2007 – 2010 r.	7
Tabela 2. Typ udzielanych świadczeń w latach 2007 – 2010 r.....	7
Tabela 3. Powody występowania o pomoc społeczną	8
Tabela 4. Liczba świadczeń rodzinnych i pielęgnacyjnych w latach 2009-2010	9
Tabela 5. Liczba dodatków do zasiłku rodzinnego w latach 2009-2010	11
Tabela 6. Liczba świadczeń Funduszu Alimentacyjnego w latach 2009 - 2010.....	14
Tabela 7. Struktura ludności w roku 2010	35
Tabela 8. Struktura przyrostu naturalnego i saldo migracji w roku 2010 w Gminie Gorlice. .	35

Spis wykresów

Wykres 1. Świadczenia rodzinne stan na 31.XII.2009	10
Wykres 2. Świadczenia rodzinne stan na 31.XII.2010	11
Wykres 3. Dodatki do zasiłku rodzinnego stan na 31 XII.2009 r.	12
Wykres 4. Dodatki do zasiłku rodzinnego stan na 31 XII.2010 r.	12
Wykres 5. Liczba świadczeń Funduszu Alimentacyjnego z podziałem na wiek w 2009 r.....	15
Wykres 6. Liczba świadczeń Funduszu Alimentacyjnego z podziałem na wiek w 2010 r.....	16
Wykres 7. Liczba osób doznających przemocy domowej w latach 2007 - 2010 r.	46

Spis rysunków

Rys. 1. Schemat Gminnego Systemu Profilaktyki i Opieki nad rodziną	28
Rys. 2. Mapa gminy Gorlice	34
Rys. 3. Plakat POKL	53